ادبي ورانگي

Ketabton.com

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي وړانګې

سید اصغر هاشمي

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

كتاب پېژندنه:

د كتاب نوم: ادبي وړانګې

لیکـــوال: سيد اصغر هاشمي

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینګر: ضیاء ساپی

کــمپـوز: لیکوال

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۴۹)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک **مخ**

سریزه..۱
د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه...............۳
د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم.........................۹
د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام................۱۵
د گل پاچا الفت په شعرونو کې ارواپوهنیزڅرکونه.............۲۷
د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه..........۴۲
د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه.........................۵۱
د شعر او نظم توپیر او تړاو..............................۵۵
د سیدجمال الدین افغان ستاینه...........................۶۰
د تحقیقي اثر د لارښود ځانگړنې.........................۶۵
په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هېوادمل مقام.................۶۹
ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري.....................۷۳
د ناول او رومان توپیر او تړاو............................۹۱
د استاد گل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم.............۹۸
ماخذونه..۱۰۳
د پښتوادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونوهارونه.......۱۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

استاد ګل پاچا الفت مفکر او مبتکر لیکوال، شاعر، ژورنالیست، ادبپوه او ژبپوه دی او د ادب تیورۍ په برخه کې د ده کارونه لومړني دي.

استاد الفت مستحق لیکوال دی او دې باندې باید ډېر کار شوی وای، چې پرې نه دی شوی او د ایندوو نسلونو نه هیله کوم چې د استاد تخلیقات (منظوم او منثور) ویناووي مطالعه کړي او له فکره یې استفاده وکړي، خو د استاد د فکر څرګندولو لپاره علم او بیا فکر کولو ته ضرورت دی او د علم په لاس ته راوړلو او فکر کولو باندې استاد ډېر تاکید کړی دی.

د استاد ډېرې خبرې دي چې له وخته مخکې یې ویلي دي، یعنې د اینده نسلونو لپاره پکې ډېر نصیحتونه شته دي او پیش ګویي یې کړې ده.

دی د ماضي (تېر) وخت مطالعه درلوده، د حال په قدر پوه او د راتلوونکي نه باخبره وه. په نړۍ کې ډېر کم فیلسوفان او مفکرین پېښ بیني کولای شي، چې استاد الفت هم یو له هغو مفکرینو څخه دی.

د شعري کلیاتو په یو ځای کې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه نیمه شپه ده سودايي له خوبه پاڅېدم
ځکه مې ګډوډ او پرېشان دغه شعرونه دي
اوس يې که څوک نه لولي عالم په خوب ويده دی تول
دا د سبا ورځې ويښ زلميو ته پيغامونه دي

استاد خپل شعرونه او په هغه کې د مفکورې برخه آينده ځوانانو ته د يو ښه پيغام او لارښوونې په ډول وړاندې کوي.

استاد د ډېرې يادونې او ستاينې وړ شخصيت دی او زما د بې سارې مينې چې استاد سره يې لرم، کله کله د دې د کړو او ليکنو په باب پرې کرښې تورومم او دغه د مقالوټولګه (ادبي وړانګې) مې د ځينو مقالو مجموعه ده، چې متفرقې مقالې لري، چې زياتې مقالې مې په استاد ليکلې دي، او دغه ټولې مقالې مې يو ځل په تاند ويبپسايټ کې خپرې شوې دي، خو د ځينو دوستانو په غوښتنه مې په کتابي ډول چاپ ته برابره کړه.

په درنښت

سيد اصغر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غني او الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفه

د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت او خان عبدالغني خان په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه شته دي.

استاد الفت وايي: ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وايي.

لــه اســمانه څــاڅکي راغلــه د بــاران
پـرې را شـنه شـوه سـپین و سـره او زېـړ ګـلان
یـو څـو ورځـې پـس یـې بـاد ویـوړلې پـاڼې
خپــل آغــاز آنجــام هــیڅ نــه شــو ورعیــان
پــه زرګونــو کلــو ګــورو چــې ژونــدون شــته
حرکــت شــته لوبــدل شــته مخکــې یــون شــته
لــه آغــازه لــه آنجامــه خبــر نــه یــو
دومــره وایــو چــې دورونــه د ګــردون شــته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان د پیدا ینبت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالی ته معلومه ده او په تقدیر کې لیکل شوې وي.

هیڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقیقه موده او وخت کې وښایي.

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، ددې بارانونو له امله تهول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پیدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پیدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې یې وکړې، همدا انسان له خپل پیدا ینبته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بیا اعتماد په کار نه دی.(۱)

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وایي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوږ غم ببخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښادي هم نه شي راتلی.(۲)

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمېږي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

غني خان د مرګ او ژوند په باره کې داسې نظر درلود: دا د نور او نار دنیا د اضدادو نه جوړه ده، د هر شي ضد شته، ژوند سره مرګ تړلی دی او یو د بل ضد دي. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزی، ټول د ژوند سره تړلي دي.

که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، ددې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي. د انسان مرګ د انسان د زېږېدو له ورځې د هغې سره یو ځای پیدا شوی دی. او هر ساکښ شی به یوه نه یوه ورځ د منځه ځي او مړ کېږي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل، مالداره او د دُنیا هر څه ورسره وي، بیا هم مړ کېږي.

غني خان وایي، مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند بعد له مرګه شروع کېږي.

رښتیا که انسان دینداره او د الله تعالی ټول اوامر یې پر ځای کړي وي او د الله تعالی په لورېینې او پېرزوېینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.

کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زیری دی.(۳)

نو د مرګ نه پس ژوند شروع کېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېریده، ژوند به بې خونده وي، لکه:

چې په ژوند کې سخته نه وي
لکه بې مالګې طعام
چې په خوله کې خندا نه وي
لکه ډک د خاورو جام
چې ځواني کې تکلیف نه وي
لکه پټه میان کې توره
نه یې پړق شي نه یې شرنګ شي
په زنګونو شي رنځوره
ژوند که تش فیرني ښکل وي
دا خو سپې هم شي ښکلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تش نسل زیاتول وي
دا غویه هم شي کولی
ژوند نه خیټه نه مانۍ وي
نه ډېرې د سرو لالونه
نه یاران نه معشوقې دي
نه باغونه د ګلونو
ژوند خو تله دي یو په مخه
غورځېدل او پاڅېدل دي
ټکی سوز او ټکی ساز دی
څه خندل دي څه ژړل دي
ژوند په سترګو د عاشق کې
پلوشه ده د خمار
په صحرا کې لټول دي
د اشنا د کوڅې لار

(۴)

غني خان وايي: په ژوند کې خوشحالي او خفګان دواړه باید موجود وي، که ژوند کې سختي او خفګان نه وي، دا اسې مثال لري، چې غذا کې مالګه نه وي، دا چې بې مالګې طعام خوند نه لري، دغسې د خفګان نه بغیر خوشحالي خوند نه لري.

د غني خان د ژوند او مرګ د فلسفې په اړه خپل نظر دی، د عام انسان فکر د غني خان فلسفي فکر ته نشي رسېدلای، هغه یو مفکر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیلسفوف دی. یو عام انسان ته خو مرګ د ژوند خاتمه ښکاري، خو هغه وایي، چې مرګ ژوند نه شي وژلی، لکه:

که لکونه ژوندي مړه کړي
ژوند څوک نه شي مړ کولای
چا د بوي نه منع کړی
شنه ګلونه د ریحان

د غه د غني خان یقین او ایمان دی او ددې دغه دعوه بالکل صحیح او پر ځای ده، هغه نن هم ژوندی او سبا به هم ژوندی وي او تر کومه چې پښتو ژبه او ادب وي، غني خان څوک نه شي وژلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې ریالیزم

د منځپانګې له مخې د استاد په شعرونو کې ریالیستک شعرونه ډېر پیدا کېږي.

پښتو - پښتو تشریحي قاموس کې د (ریالیست) په باب لیکي: (ریالیست ربښتونی، ربښتینی، ربښتین، حقیقت غوښتونکی، حقیقت لیدونکی، د ریالېزم د هنري او ادبي مکتب او هنري اسلوب پیرو، واقعي، حقیقي) په معنا دی. (**۵**)

ریالیست لیکوال به ضرور د ریالېزم د ادبي مکتب پیرو وي، په تشریحي قاموس کې د ریالېزم په اړه لیکي: (ربښتینواله، حقیقت غوښتنه، واقعیت غوښتنه، د واقع اصالت، حقیقت پالنه) ته وایي.

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو ډېره برخه ریالیستیک شعرونه دي، چې د انتقادي ریالېزم اساس جوړوي.

(د ادب د تیورۍ اساسونه) لیکوال سر محقق دوست محمد دوست شینواری د (Marcel Praust) فرانسوي لیکوال په حواله د ریالېزم په باب تفصیلي بحث کړی دی، چې زه مې د موضوع اړوند خبرې ترې راکښم: (ریالېزم زموږ د عصر د ادب او هنر اساسي مېتود دی، ادب او هنر په زرګونو پېړیو لاره ووهله، چې ځان یې د بداعت دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوړ مېتـود تـه ورسـاوه، د دغـې کلمـې ريښـه د ژونـد د هغـو رښـتينو واقعيتونو بديعي تصوير او انعکاس دی، چې هنرمند او ليکوال يې د خپل چاپېريال د اړيکو په هينداره کې ګوري. د سوسياليسـتي ريـالېزم موسس ماکسـيم ګـورکي د ريـالېزم خصوصـيت تـه لنـډه اشـاره کـوي: ريـالېزم څه شی دی؟ په لنډه توګه بايد ووايو، چې د ژوند د واقعيت عيني انځور دی، داسې انځور چې ژوند د پېښو له هرج مرجه لـه خـورا عمده انساني اړيکو څخه اخيستل شوی دی.) (۲)

د فرانسوي ليکوال په تاييد استاد الفت هم د ټولنې واقعي عيني انځور په داسې ډول وړاندې کړی دی، چې رښتينواله، حقيقت پالنه او حقيقت غوښتنه په کې له ورايه څرګند برېږي.

سر محقق دوست شينواري د ريالېزم د پېژندنې په بحث کې ويلي دي: ريـالېزم پـه ادب او هنـر کـې يـوه داسـې مېتود ديکـه لاره ده، چې لـه ليکـوال او هنرمنـد څخـه د پېښـو د بشـپړ رښـتوني ترسـيم او تصـوير غوښتنه کوي.

ريـالېزم تعريـف او تعبيـر پـه ډول ډول شـوی، خـو پـه لنـډ ډول يـې داسـې پېژنـدلی شـو، ريـالېزم پـه ټيپيکـو شـرايطو او اوضـاعو کـې د ټيپيکو پېښو، ټيپيکو وګړو او ټيپيکو کريکټرونو تصوير او ترسيم دی. ريالېزم لکه د ادب او هنر د نورو مکتبونو په شان خاصه جهان بينـي لـري او لـه واقعيـت او ژونـد سـره خاصـه رابطـه سـاتي، ريـالېزم د يـوې خاصې ډلـې مخصـوص صـفات د عينـي شـرايطو لـه پلـوه ګـوري، زيـار باسي هغه پـه ژور ډول مطالعـه او هغـه زده کـړي او لـه ټولـو خـواوو يـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټيپونو ښودلو کې تصوير او ترسيم کړي. په عام ډول ريالېزم او په خاص ډول انتقادي ريالېزم، چې د استاد الفت په ويناوو کې ډېر ليدل کېږي، چې په ټولنې کې د استثمار، د ظالمانو پر ضد ويناوې او د دوی غندنې په کې ښکاره کېږي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) مولف سر محقق دوست شينواری د انتقادي ريالېزم په اړه وايي: (انتقادي ريالېزم سترو هنرمندانو ډېر ځله په طبقاتي ټولنو کې ذات البيني روابط غندلي او د هغوی په مقابل کې يې هغه روابط هم ښودلي دي، چې په اجتماعي عدالت او د بشر دوستۍ پورې احساس ولاړ وي، د انتقادي ريالېزم په بديعي اثارو کې په غالبه توګه (زايد شخص) او د کوچنيو وګړو څېرې له بل هر څه نه زيات تبارز کوي، چې د طبقاتي ټولنې بې عدالتي او ظالم نظام د فشارونو په مقابل کې مقاومت کوي.

(د ادب د تيورۍ اساسونه) اثر ۱۲۱ مخ کې د روسي څېړونکي (ابراموويچ) د (ادب پوهنې اصول ۳۶۰ مخ) په حواله د انتقادي ريالېزم په باب وايي: (په انتقادي ريالېزم کې معمولا دوه ډوله ټيپونه او دوه ډوله جنجالونه ليدل کېږي.

الف: د وږي او ماړه، د بادار او مزدور، استثمار شوي او استثمارګر ترمنځه روابط او جنجالونه.

ب: د حاکمې طبقې د زبېښاکګرو ترمنځه، مبارزه چې پخپلو کې يو له بله د رقيب د کمزوري کولو په غرض سره خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته په انتقادي ریالېزم کې د مثبت هیرو ګانو انځور او هغه شرایط چې د غه هیرو روزي، غالبا خړ پړ او تت غوندې وي، ځکه چې د هغه ایډیالي تصویر بیا هم په واقعي او ریالیستیکو شرایطو کې جوړېږي او ریالیستیک شرایط په طبقاتي ټولنې کې د مثبت هیرو جوړېدو لپاره ګران تمامېږي. لکه چې وویل شول، چې د انتقادي ریالېزم د پراختیا او ودې زانګو او ټاټوبی هغه طبقاتي ټولنې دي، چې د ظالم او مظلوم ترمنځ روابط په کې حاکم وي، د انتقادي ریالېزم لیکوال د غه روابط او د هغه شرایط افشا کوي.) (۷)

په طبقاتي ټولنو کې رښتیا هم چې انتقادي ریالېزم ستر مقام لري، خو په بې طبقاتي ټولنو کې د هغه لپاره نور ځای نه پاتې کېږي او خپل ارزښت له لاسه ورکوي، په ختیځ کې عموما او د پښتو په ادب کې خصوصا انتقادي ریالېزم د شلمې پېړۍ د اوایلو زېږنده ده.

د ویښو زلمیانو د غورځنګ شاعرانو او لیکوالانو د پښتو ادب لپاره مهم کارونه کړي دي، په پښتو ادب کې همد غه وخت انتقادي ریالېزم را پیدا شو، په وده یې پیل وکړ، همد غه وخت غریب او بېوزله وګړي د ادبي اثر د هیرو په توګه د ادبي آثارو په مرکز کې ځای ونیو او د بې عاطفې او بې مغزه په توګه د ادبي اثارو په مرکز بډای څېره انځور او افشا شوه، له همد غه وخته وروسته په پښتو ادب کې انتقادي ریالېزم د پښتو ادب د اساسي مېتود په حیث منځته راغی او لا زیاته وده یې وکړه، په همد غه وخت کې چا پخپلو نظمونو او یا نثرونو کې د جامعې فسادونه او فاسد عناصر، سود خواره، رشوت خواره، د خور او لور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلورل، د پردیو ځمکو غصبول وتړکول او ځینو د انتقاد قلم د دربار خوا ته متوجه کړ، د دغه وخت تخلیقي ډېر آثار دغه خصوصیت لري، البته د دربار ټکولو خاص تاکتیک او خاص طرز لاره، چې د لیکوالۍ او شاعرۍ خاص مهارت یې غوښته، په دې باب اروابناد استاد ګل پاچا الفت او عبدالرووف بېنوا د خاصې یادونې وړ دي، د الفت دا څو بیتونه وګورئ:

نه مې د چا مال خوړلی نه مې څوک وژلي دي
نه مې کله ورک شه یا ګمشو چاته ویلي دي
بله ګناه نه لرم په دې ګناه مې مه نیسه
زړه کې مې که پټ ظالم ته بد غوندې کتلي دي
زه یې په لیدلو په کتلو ګناهګار شومه
نور یې په کولو په عمل باندې ښاغلي دي
لوړ مقام ته رسي چې بوټونه پاکوي د بل
ډېر په دغه شغل ریاست ته رسېدلي دي
هیڅ امید تري مه کړه که څوک ځان د تا غلام ګڼي
ما غلامانه ذهنیتونه پېژندلي دي
دا چې ټیټ سرونه ستا په مخ کې سمېدای نه شي
ستا مخ کې چې سم نه شول سم کله چلېدلی شي

د استاد الفت منظومې او منثورې تخلیقي ویناوې ډېرې نمونې ریالېزم لري او استاد ته یو ښه ریالیست شاعر ویلی شو.

دده انتقاد پرځای او د ټولنې د اصلاح لپاره دی، یو بل ځای پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کليات کې وايي:

يو شان نه دي نصيبونه قسمتونه
کاتبانو د ازل کړي فرقونه
چا بانکونه دي ډک کړي په ډالرو
چا پخپلو خدمتونو تاريخونه

❀❀❀

يو وکيل ته زوی ويل چې ولې پلاره
کار ته نه ځې تنخا اخلې له سرکاره
هغه ووې چې په کار او په خدمت خو
تنخا ګانې مزدور اخلي له باداره

(۸)

په پورته راغليو بېلګو بسنه کوو او دومره وايو، چې د استاد د شعرونو ډېره برخه انتقادي رياليزم جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په شعرونو کې د ازادۍ پیغام

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ازادۍ په باب ډېرې ویناوې شته دي، ملي ازادي، د فکر ازادي او بیان ازادي دده د شعرونو یوه لویه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلیاتو کې د (ازادۍ) تر سرلیک لاندې یو شعر دی:

په شـــړۍ کـــې ښــه یــم زه آزاد فقیـــر
نــه وربښــمو کــې چینجــي غونــدې اسـیر
پــه خمتــا کــې حــر آزاد ښــه دی ســل ځلــه
لـــه غلامـــه چـــې لبـــاس یـــې وي حریـــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد یـــم
یــو وېښــته بــه یــې ورنــه کــړم پــه کشــمیر
پــه ویجــاړه کــې مرغــان ځالــه کــې خــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهیـــر
چــې مرغــان پــه هــوا وینــم چــرګ پــه ځمکــه
راتـــه یـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثیر
(۹)

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د یووالي ترانه) تر سرلیک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلیاتو د ملي آزادۍ په مفهوم یو بل شعر دی:

شـــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مینـــه هیڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ویښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـې د غیـرت او ننـګ پـه لار کـې یـې سـرونه نـه ځـي
پـه تـوره بانـدې چـې مـړ نـه شـي څـوک یـې نـه پېژنـي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
سـر و مـال ځـي د عشـق پـه لار کـې خـاورې کېـږي زړونـه
د لیلـــی مینـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۰)

استاد په آزادۍ مین و او د اولس سوکالي او خوشحالي یې په یو آزاده ژوند کې لیده او نه یې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی یې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته یې د بیان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د ېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتیا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې د بېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګنې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي. (۱۱)

همدارنګه د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د ملي ازادي په باب هم ډېرې ويناوې شته دي او د فکر ازادي او بيان ازادي هم دده د شعرونو يوه لويه او مهمه برخه جوړوي.

د استاد الفت شعري کلياتو کې د (ازادۍ) تر سرليک لاندې يو شعر دی:

په ښـــــاري کــــې ښــــه يــــم زه آزاد فقيـــــر
نــــه وربېښــــمو کـــــې چينجـــي غونــدې اســـير
پـــه خمتـــا کـــې حـــر آزاد ښـــه دی ســـل ځلـــه
لـــــه غلامـــــه چـــــې لبـــــاس يـــــې وي حريـــــر
د وژغنـــو پـــه کېـــږدۍ کـــې کـــه آزاد يـــم
يـــو وبېښـــته بـــه يـــې ورنـــه کـــړم پـــه کشـــمير
پـــه ويجـــاړه کـــې مرغـــان ځالـــه کـــې خـــوښ وي
پـــه قفـــس کـــې د ســـرو زرو وي زهيـــر
چـــې مرغـــان پـــه هـــوا ويـــنم چـــرګ پـــه ځمکـــه
راتـــه يـــاد د اســـارت شـــي بـــد تـــاثير
(۱۲)

د استاد الفت په شعري کلياتو کې (د آزادۍ وږمه، آزادي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادۍ احساس او د یووالي ترانه) تر سرلیک لاندې د ملي آزادۍ ډېر ښه مثالونه شته دي، د استاد له کلیاتو د ملي آزادۍ په مفهوم یو بل شعر دی:

شــــهرت د عقـــل لـــه نامـــه د افلاطـــون نـــه ځـــي
د آزادۍ مینـــه هیڅکلـــه لـــه پښـــتونه نـــه ځـــي
کـــه هـــر څـــه لاړ شـــي لـــه دې دهـــر او جهانـــه ځنـــې
د بـــل لـــه مـــغ لانـــدې ژونـــدي ویښ ملتونـــه نـــه ځـــي
د آزادۍ معـــراج تـــه نـــه رســـېږي هغـــه کســـان
چـــې د غیـــرت او ننـــګ پـــه لار کـــې یـــې سـرونه نـــه ځـــي
پـــه تـــوره بانـــدې چـــې مـــړ نـــه شـــي څـوک یـــې نـــه پېژنـــي
دا ســـې مـــزار تـــه پښـــتنې ملالـــې نجونـــه نـــه ځـــي
سـر و مـال ځـي د عشـق پـه لار کـې خـاورې کېـږي زړونـه
د لیلـــی مینـــه پـــس لـــه مرګـــه لـــه مجنونـــه نـــه ځـــي

(۱۳)

استاد په آزادۍ مین و او د اولس سوکالي او خوشحالي یې په یو آزاده ژوند کې لیده او نه یې غوښته، چې اولس دې په اسارت کې ژوند وکړي.

دوی یې د فکر کولو لپاره هڅول او دوی ته یې د بیان د آزادۍ جرئت ورکاوه، استاد الفت د دېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره هواره کړي، دا خلک اړتیا لري، چې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې، چاپېريال، د انسان او ټولنيزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دېته متوجه شي، چې بايد نيمګړتياوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هو؛ فکر کول د انسان مفکوره پياوړې کوي او د ملي آزادۍ احساسات او جذبات په کې پيدا کېږي.

د استاد الفت په تخليقي ليکنو نظم او نثر کې د فکر او وجدان آزادي هم ليدل کېږي.

استاد په نثري کلياتو، ۸۸ مخ کې د (نوي درس) ليکنې کې د فکر د آزادۍ په باب وايي: (زه د فکر آزادي له هرڅه پورته ګڼم، هرڅوک له ځانه خوابدی کوم، مګر خپل ځان او خپل وجدان خوشحال ساتم.)

استاد الفت د (فکر) تر عنوان لاندې د فکر د آزادۍ په هکله داسې وايي: (څو کاله د مخه چا په دې هېواد کې ښو ته ښه او بدو ته بد نه شو ويلی، څوک چې د فکر او رايې خاوندان بلل کېدل، په زندانونو کې واچول شول او فکرونه په کې مضمحل شول، اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر کارونه له موږ نه فکر غواړي او د پخو فکرونو تقاضا کوي، موږ اوس مجبور يو، چې فکر او د فکر خاوندان پيدا کړو، يعنې د فکر کولو مشق او تمرين وکړو، ددې مشق لپاره ميدان او غولی په کار دی، چې هغه جرايد او مطبوعات دي، مطبوعات بايد آزاد وي او آزاد فکرونه په کې ځای پيدا کړي، په دې کار کې ډېرې فايدې دي او دغه آزادي زموږ لپاره ډېره ضروري ده، اوس زموږ په مغزو کې فکرونه وچ شوي، موږ د فکر په توليد قادر نه يو، که چېرې د جرايدو او مطبوعاتو ازادي د يو قانون له مخې پيدا شوه، له دماغونو نه به څه وزېږي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرګرداني به ورکه شي.

هر يو به د خپل فکر په صحت او غلطۍ پوه شي، ځکه چې فکر آزاد شي، اقتصاد هم آزاد ېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدو ته بد ويلای شي، که فکر آزاد شي، هرڅوک به د خپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.)

همدارنګه د استاد الفت يوه بله ادبي ټوټه (بې ګناه بندي) په نامه ده، چې د فکر د ازادۍ يوه ښه نمونه ده.

استاد الفت په نظم او نثر کې د فکر د آزادۍ په باب ډېر څه ليکلي دي، چې د نظم يوه نمونه يې (آزادۍ) تر عنوان لاندې داسې ده:

آزادي ده ژوندانـــــه لـــــره اکســـــير
لــــوی دولــــت دی ورســـــره خيــــر کثيــــر
پــــه عــــادي نظـــــر کتـــــل ورتــــه ګنــــاه ده
نــــاپوهي ده د وجــــــدان او د ضـــــمير
پــــت عــــزت د ژوندانــــه آزادي بويـــــه
بــــې لــــه دې وي ژونــــد ذليــــل خــــوا و حقيــــر
آزادي د تــــن او غــــرو څــــه پــــه کــــار ده
کــــه دې فکــــر وي تړلــــی پــــه ځنځيــــر
چــــې آزاد فکــــر لــــري پــــه جېلخانــــه کــــې
دی آزاد دی نــــه غــــلام غونــــدې وزيــــر
پــــه تــــش لاس آزادي نــــه شــــي څــــوک ســــاتلی
آزاد نــــه دی بــــل تــــه اړ، وږی، فقيــــر

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې وطن او ملک آزاد وي کله ښايي
چې يې خلک د څو تنو وي اسير
باداري د زور او زرو چې کړي ورکه
ده همد غه آزادي ور د تقدير
(۱۴)

استاد آزادي د ژوند لپاره يو قيمتي څيز ګڼي او په عادي نظر ورته نه ګوري، دی وايي که د انسان ټول بدن په ځنځيرونو وتړل شي، خو چې فکر يې آزاد وي.

د استاد الفت په شعري کلياتو (۲۱۹مخ) کې (غريب ماشوم) تر عنوان لاندې يو شعر دی، چې د فکر د آزادۍ لپاره يو بهترين شعر او نوی فکر دی.

په دې شعر کې يې فکر د يو غريبې کورنۍ ماشوم سره تشبيه کړی دی، چې هر بل ماشوم هغه وهي او په ژړا کور ته راځي، هيچا دغه ماشوم نه دی نازولی، هيچا د دې پر سر لاس نه دی کش کړی او ګرد وهلی سر يې د هيچا له خوا نه دی پاک شوی، دا د غريبې کورنۍ ماشوم دی، د خان د کورنۍ ماشوم نه دی، د غريبې کورنۍ ماشوم دی، ځکه مکتب او دفتر ته نه دی تللی او د لويانو په مجلس کې هم ناست نه دی.

د استاد الفت دغه پخوانی نظر ډېر پرځای دی، اوس هم د غريبې کورنۍ شخص ته وظيفه نشته، که د غريبې کورنۍ نه نابغه هم پيدا شي، په افغانستان کې ارزښت نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت د (صلح کل) تر عنوان لاندې وايي:

لــه واړه کــوره راوځــه لــوی جهــان ســره اشـــنا شــه
خيــل او قــام نــه را اوچــت شــه لــه انســان ســره اشــنا شــه
لــه هګــۍ نــه را بهــر شــه پــه قفــس کــې مــه اوســېږه
لــه دې ټيټــې هــوا پورتــه لــه طيــران ســره اشــنا شــه
د زمــان مکــان پــه قيــد کــې اوســېدنه اســارت دی
محــدود مــه اوســه هــر ګــوره لا مکــان ســره اشــنا شــه
د بنـــدي فکـــر خاونـــده د وهمونـــو نظـــر بنـــده
کــه ذهنــي آزادي غــواړې لــه عرفــان ســره اشــنا شــه
کــه د ځــان پــه شــان انســان تــه ودرېدلی يــې سر کــوزی
ځــان دې نــه دی پېژنــدلی، لــه خپــل ځــان ســره اشــنا شــه
چــې د جــاه و جــلال بــت تــه پــه ســجده بانــدې نسکور يــې
بـــې ايمانـــه راتـــه ښـــکاري لـــه ايمـــان ســـره اشـــنا شـــه
(۱۵)

د استاد پـه شعرونو کـې د فکـر د آزادۍ پـه هکلـه ډېـر شعرونه شـته دي او په نثري کلياتو کې هم ډېرې ښې نمونې د داسې ويناوو لري.

د اروابناد استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې د ملي آزادۍ او فکر آزادۍ سربېره د بيان آزادۍ په باب هم شعرونه شته دي، يعنې د محتوا له مخې د بيان آزادي دده په تخليقي (منظومو او منثورو) ليکنو کې ليدل کېږي.

د الفت صاحب پـه شعرونو کـې د بيـان د آزادۍ پـه اړه ډېرې نمونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې د بېلګې په ډول (شعري کليات، ص ۳۱۰) نه د (زندان) تر سرليک لاندې د بيان د آزادۍ يو ښه نمونه ده او وايي:

لاړم دارالمجــــــانين تــــــــه
هلتـــــــه و ثـــــــو لېـــــوني
ډېــــر بـــــې قيـــــده غرېــــدل
ژبــــې نــــه وې پــــه فرمـــان
آزادي وه د بيـــــــــــــــــــان

پــــه خبــــرو بنــــد يز نــــه و
نـــــــه و ډار د ثـــــــــارنوال
د خطـــــر احســـاس هـــيڅ نــه و
بـــــــې پــــــروا و ناطقـــــان
نـــــا خبــــر لــــــه ايــــــن و آن

کېـــدې رنـــګ پـــه رنـــګ خبـــرې
بـــــې ادابــــو بـــــې ترتيبــــــه
د هـــــر چـــــا کــــلام مصـــــوون و
لکـــــــه زوی د پارلمـــــــان
لــــــه قانونـــــه پـــــه امـــــان

دروازې کـــــــــه وې تړلــــــــــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځير پېچ ولېوان
په نامه شفاخانه وه
هيڅ نه باله زندان
بدل شوی عنوان

له هغه ځايه چې لاړم
د محبس تورو کوټو ته
هوښياران لا په عذاب و
تري نه ښه و لېونيان
دا د عقل دښمنان

مګر ژبه بندي نه وه
وينا وه ډېره آزاده
لوڅ اوبو نه وېرېږي
نه له بند څخه بنديان
نه له اوره پتنګان

چې راووتم له بنده
تګ راتګ هر لور آزاد و
هر څوک و پخپله خوښه
غلامۍ ته ور روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يــــوه بـــــل بنـــــده ګـــان

آزادي د فکـــــــــر نـــــــــه وه
ژبـــــــې بنـــــدې وې لــــــه ډاره
پــــه احتيــــاط احتيـــاط مجلـــس کـــې
غږېــــــدل بـــــه وزيــــــران
وايــــــه ! چېرتــــــه و زنــــــدان
پـــــه کـــوم ځـــاى کـــې و بنـــديان
(۱۲)

استاد الفت د شعر ويلو او ادبي ټوټو ليکنو هنر دا دى، چې ډېره وړه موضوع په نوي، ښکلي او هنري انداز کې بيانوي.

د ويښو زلميانو د غورځنګ په اهدافو کې د بيان آزادي يوه مهمه خبره وه، استاد او ملګرو يې د بيان، فکر او ملي آزادۍ غوښتونکي وو.

د استاد د يو شعر څو بيتونه داسې دي:

نور خلک تـرې منکـر دي يـو پـه مـا بانـدې قيامـت دى
ترڅــــو بـــــه زه يــــوازې قيامتونـــــه قبلــــوم
يـــوه ژبـــه راپرېـــږده چـــې کـــوم درتـــه عرضـــونه
پـــه لاس پـــه پښـــو پـــه غـــاړه ځنځيرونـــه قبلـــوم

(۱۷)

استاد آزادۍ ته له هرڅه ډېر ارزښت ورکوي او پر آزادۍ مين دى

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نثري کلياتو ۳۲۰ مخ) کې وايي: (هو ؛ هرڅه او هرڅوک چې د بل د لاس لاندې وي، هغه د همدغسې ورځې لپاره روزل کېږي، وګوره بزګر خپل غوايي ښه ساتي، په سره غرمه کې ورته واښه کوي، اوبه ورکوي، چې بيا پرې جغ کېږدي او ځمکه پرې واړوي، همدغه شان خپل کښت وخت پر وخت پنه کوي، له غويو او پسو يې ساتي، چې له ځمکې هسک او ژر وربېل شي.

همدارنګه هر قام چې خپل واک نه لري او د بل لاس لاندې ژوند کوي، هغو د نورو د ژوندون لپاره لکه چرګان او غوايي ساتل کېږي او روزل کېږي، نو دوی ته که هر څومره ښه خواړه ورکول کېږي، همغه خواړه دوی د مړينې لپاره غټوي.)

د ژوند آزادي، د ملک آزادي، د انسان آزادي، فکر آزادي، ملي آزادي، بيان آزادي او داسې نورې برخې د محتوا ، منځپانګې او معنا له مخې د استاد (الفت) په تخليقاتو کې پيدا کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګل پاچا الفت په شعرونو کې اروا پوهنيز څرکونه

د استاد ګل پاچا الفت په شعري کلياتو کې داسې شعرونه هم پيدا کېږي، چې د استاد نظريات او ويناوې د ديو پيداګوګ سره پرتله کولا شو.

د پيداګوژي کلمه د پخوانيو يونانيانو اصطلاح ده، چې د پيداګوګس (د ماشوم لارښود) له کلمې څخه يې سرچينه نيولې ده.

استاد الفت په شعرونو کې ډېرې لارښوونې کورنيو (والدينو) او ماشوم ته په کې شته دي، لکه ښوونيز او روزنيز نظرونه، فردي تفاوتونه، د محيط تاثيرات، د اولاد روزنه، د مور پالنه د اولاد لپاره، د مور مينه د اولاد لپاره او داسې نور نظريات او افکار د والدينو او ماشومانو لپاره په کې پيدا کېږي.

دغه د پيداګوژي کلمه د يونانيانو اصطلاح ده، پيداګوګان په هغه دوره کې داسې غلامان و، چې د ماشوم ساتنه يې پر غاړه درلوده، هغوی د اتن د ښار او سېدونکي ماشومان ښوونځي، جمنازيم (لوبغاړي) او نورو ځايونو ته بيول او بېرته يې راوستل.

وروسته روميانو دغه کلمه له يونانيانو څخه واخيسته، رومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوګانو د ماشوم پر ساتنه سربېره د هغوی روزنه هم پر غاړه درلوده، تر رومیانو وروسته د ښوونې او روزنې وظیفه معلمانو ته سپارل شوې او دغه شان د پیداګوژي کلمې ورو ورو بین المللي سویې ته لار وموندله.

د دغې پیداګوژي د علم په عامېدو سره ډېرو خلکو د دې علم مطالعې ته مخه کړه، دا چې دا علم د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر په کاربړی، نو ډېرو د دې علم مطالعې سره شوق پیدا کړ او دغه پیدا ګوژیکي نظریات او افکار د پښتو ژبې د ډېرو شاعرانو او لیکوالانو په اثارو کې پیدا کېږي، چې د بېلګې په ډول خوشحال خان ختټک، عبدالرحمن بابا، عبدالحمید مومند، استاد ګل پاچا الفت او نور داسې کسان ښودلی شو.

د استاد الفت په شعرونو سربېره چې پیداګوژیکي نظریات لري، په تحقیقي آثارو کې هم ځینې داسې نظریات لري، چې پیداګوګانو هم دغه فکر او نظریات درلودل.

د استاد الفت د ادب تیوری په برخه کې لومړنی اثر ادبي بحثونه دي، چې استاد په کې د شعر د ښکلا په باب وایي: (تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.) (۱۸)

کاندید اکاډمېسین محمد صدیق روهي، ادبي څېړنې (ص ۱۱۳)، کې د ښکلا پېژندنې په باب د نامتو پیداګوګ (کانټ) نظریات او افکار داسې راوړي: (انسان په غریزي توګه له ښکلا سره مینه لري، دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکلا د رنګ، اواز او حرکت په توګه په مختلفو هنرونو کې ځان ځرګندوي او ښکلا د ټولو هنرونو ګډه خصوصیت دی. (کانټ) ورپسې وایي، چې ښکلا او ګټه بېلا بېل شیان دي، دا شرط نه ده، چې ښکلي شیان دي هرو مرو ګټور وي، د مثال په توګه د کرم ګل د ګلاب د ګل نه ګټور دی، ځکه چې خوړل کېږي، خو هیڅکله شاعر تر اوسه ښایي په دې نه وي بریالی شوی، چې د کرم ګل وستایي، یا مثلاً د یوې ښکلې ښځې سره ځوک په دې خاطر واده نه کوي، چې له مېړه سره به د پټې په کرلو او رېبلو کې د بدرنګه ښځې په نسبت زیاته مرسته کوي، په دې ترتیب (کانټ) دا سې فکر کوي، چې ښکلا ځانته مستقل ارزښت لري.)

نو کله چې استاد ګل پاچا الفت د شعر د ښکلا په باب وایي: تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی، جمال دی.

په حقیقت کې خپله خبره د (کانټ) د ایستیتیکي پر تیوري باندې بنا کوي، دا به هم ښایي درسته وي، چې شاعران او هنرمندان حقیقت نه ځرګندوي، بلکې هغوی د واقعیت تقلید کوي. (۱۹)

د ښکلا په باب د پیداګوګ (کانت) نظر او فکر استاد ګل پاچا الفت هم لري او تاییدوي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې هم پیداګوژیکي نظریات شته دي، چې ځو بېلګې یې دا دي:

ښوونه او روزنه: د محتوا او معنا له مخې د استاد ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعرونو کې ښوونېز او روزنيز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د انسانانو د اړتيا په باب ډېرې ويناوې شته دي.

ښوونې او روزنې ته اړتيا ډېره ليدل کېږي، د قرآن کريم د آيتونو پر اساس الله تعالی انسان لومړی ځل ناپوه موجود پيدا کړ او وروسته يې ورته د اسې شيان ور زده کړل، چې د همدغو زده کړو له کبله انسان د ملايکو په نسبت لوړتيا وموندله او ملايکو حضرت آدم عليه السلام ته سجده وکړه او دغه د زده کړې خوی د انسان په اولاد کې له يوه نسل نه بل نسل ته په ميراث پاته شو.

[علم الانسان ما لم يعلم] (العلق/۵)

ژباړه: الله تعالی انسان ته هغه څه ور زده کړل، چې پرې نه پوهېده.

[طلب العلم فريضة على کل مسلم](حديث شريف)

ژباړه: د علم حاصلول په هر مسلمان (نر او ښځه) فرض دی.

هم د مذهبي او هم د عقلي او تجربوي دوه نظريو له امله روښانه ده، چې نسل تل تر پيدا ايښت وروسته دې لپاره چې د چاپېريال د ګټورو او خطرناکو عواملو د تولګې ترمنځ لار ورکه نه کړي، ښوونې او روزنې ته ډېره اړتيا ليدل کېږي، استاد الفت د قرآن او حديثونه باخبر وه، د عصري علومو مطالعه يې درلوده او د خپل تجربوي ژوند له امله د عوامو خلکو د نېکبختۍ او خوشبختۍ له امله د ښوونې او روزنې په باب ډېر نظريات درلودل او له عوامو نه يې د ښوونې او روزنې غوښتنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه دوه بېلا بېلې کلمې دي، چې له بېلا بېلو مفاهیمو سره د دوه جلا کلمو مفهوم اخیستلی شي، خو له لیکلو څخه یې چې په مترادف ډول راځي، داسې څرګندېږي، چې یوه معنا لري، خو په اصل کې ښوونه او روزنه یو له بله توپیر لري او دوه جلا جلا مفاهیم لري.

د انسان ټول کارونه، کړنې او سلوکونه، چې د (رعایت، عادت او اطاعت) تر عنوان لاندې سرته رسېږي او یا څرګندېږي، د تربیت (روزنې) له ډول څخه شمېرل کېږي، یا د روزنې په نوم یادېږي.(۲۰)

هغه مفاهیم چې نتیجې یې د انسان د ذهني او رواني حرکې کړو وړو په بڼه څرګندېږي، د تعلیم (ښوونې) له مفهوم څخه شمېرل کېږي، یا د ښوونې په نوم یادېږي.

د استاد الفت په شعري کلیاتو کې ښوونیز او روزنیز نظرونه او ښوونې او روزنې ته د عوامو تشویقولو او هڅولو بېلګې شته دي، چې د ښوونې او روزنې په هکله به د دې له شعرونو ځینې بېلګې راوړم:

فضیلت د انسان علم و عمل دی
که په سر یې پټکی شال او که ململ دی
د هر چا معنی ته ګوره نه لباس ته
ما د ښه لباس خاوند ولید مهمل دی
په تورتم کې دې هغه سړي وي وړاندې
چې یې لاس کې د عرفان ښایسته مشعل دی

(۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت شعرونه ډېر ښوونیز مسایل لري او خلک یې د تعلیم، پوهې، علم او تحصیل لپاره تشویق کړي دي (د معارف ترانه) تر عنوان لاندې یو نظم دی، چې څو بیتونه یې داسې دي:

د جهل دوره تېره شوه دا عصر د عرفان دی

بې علمه ژوندون ګران دی

په حق پسې روان یو

د علم پتنګان یو

د جهل دښمنان یي

لښکر د معارف یو لوړ زموږ نام و نشان دی

بې علمه ژوندون ګران دی(۲۲)

د استاد پورتنۍ دوه بېلګې د ښوونیزو شعرونو ښې نمونې دي او کلیاتو کې داسې نمونې په لسهاوو پیدا کېږي.

د الفت صاحب په شعرونو کې روزنیز نظریات هم پیدا کېږي، چې لاندې څو مثالونه د نمونې په ډول راوړم:

ښه سړی چې له بدانو سره مل شي
دده فکر د هغوی فکر کې حل شي
همدغه مسخ کېدل دي په معنی کې
چې یې خوی د کوم حیوان په خوی بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۳)

❀❀❀

افتخار په مال او عار له فقره نه کا
د کمال خاوند په هر صورت افضل دی
همېشه په ښه سیرت سړی ښه ښکاري
په صورت باندې که زبړ او یا شډل دی

(۲۴)

د استاد الفت پورته راغلي شعرونو کې روزنیزو موضوعاتو ته نغوته په کې شوې ده.

د انسان په داخلي جوړښت (خوی، عادات، اخلاق، سرېتوب، انسانیت، جذبات، احساسات، عاطفه او داسې نور) باندې د ښوونې او روزنې اغېزې وي.

ښوونه او روزنه یو له بله لازم او ملزوم دي، خو ډېر عالمان، پوهان او تحصیل کوونکي مې ولیدل، چې ښوونیزه برخه یې پیاوړې ده، خو روزنیزه برخه یې ضعیفه ده، نن مو د ټولنې ډېر خلک ښوونه لري، خو روزنه یې کمزورې ده، چې زما په پوهه له ښوونې روزنه ډېره مهمه ده.

استاد الفت پخپلو شعرونو کې د ښوونې او روزنې په حاصلولو ټینګار کړی دي.

فردي توپیرونه: د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فردي تفاوتونو) تر مفهوم لاندې شعرونه هم شته دي.

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرليک لاندې توضيح او تشريح کېږي، چې لوی لوی بحثونه پرې شوي دي، چې زه د موضوع اړوند يې په لنډ ډول وړاندې کوم.

د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مينه، محبت، احساسات، جذبات، تخيلات، شخصيت، سړيتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پوزه، غوږونه او داسې نور) يو له بله سره توپير لري.

په نړۍ کې هيڅ يو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کې سره يو شان وي.

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې داسې بېلګې شته دي، چې د فردي تفاوتونو مفهوم ارايه کوي.

(ډاکټر يوسف کريمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وايي:

ژباړه: (د ځمکې پرمخ د نړۍ ټول مخلوقات، ژوندي، غير ژوندي که هغه حيوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په يو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محيط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت يو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپيرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.) (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت شعري کليات، **۳۸۵** مخ کې د (محيط او انسان) تر سرليک لاندې يو ډېر په زړه پورې مثال د فردي تفاوتونو د مفهوم په باب ويلی دی او وايي:

په هر څه کې دي عيان تفاوتونه
يو شان نه وي د څېرې او لوخې اور
انسانانو کې شته څومره ډېر فرقونه
نه دي يو راز او سپډونکي د يو کور
د ګاندي کار له ټاګوره پوره نه دی
ګاندي جي هم نه شي کړی کار د ټاګور
باز نه مه غواړه نغمه د بلبلانو
مه کوه په توره لو، کړه يې په لور
د چا لاس توري ته جوړ د چا هنر ته
د هر لاس د ګوتو کار نه دی انځور
انساني قوه خو پوهه او تميز دی
حيواني قوت دی بې تميزه زور

(۳۲)

استاد په پورته شعر کې وايي: په انسانانو کې ډېر توپيرونه شته دي، د يو کور او سپډونکي به هم يو شان نه وي، ګاندي د ټاګور کار نه شي کولای او ټاګور د ګاندي کار نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد يو بل شعر دی او داسې وايي:

يـــوه بـــاغ کـــې وي ولاړې د ېـــرې ونـــې
هـــره پاڼـــه يـــې لايقـــه د ســـتاينې
ځينـــې جګـــې ځينـــې ټيټـــې کـــوز و پـــاس وي
لکـــه ګـــوتې د يـــوه وجـــود د لاس وي
چـــا مېـــوه لرلـــه چـــا ښايســـته ګلونـــه
د چـــا ســـيوری و د ېـــر ښـــه د چـــا قدونـــه
چينـــار لـــوی و شـــفتالو لکـــه ماشـــوم و
د منـــې او نـــاک تـــوپير لـــه ورا معلـــوم و
لـــه يـــوه ســـره لـــويي وه نـــور ځـــه نـــه و
بـــل ســـره رنګونـــه ښـــه خوندونـــه ښـــه و
د مرغـــانو نغمـــې وې بـــه کـــې ځـــو رازه
هـــر مرغـــه مـــو پېژانـــده لـــه خپـــل آوازه
رنګارنـــګ ګلونـــه و يـــوه چمـــن کـــې
لکـــه وي چـــې ولســـونه پـــه وطـــن کـــې
دوه ســـکه ورونـــه لـــري بېـــل بېـــل نومونـــه
بېـــل رنګونـــه بېـــل غړونـــه بېـــل خويونـــه
مګـــر دواړه او ســـېدونکي د يـــو کـــور دي
د يوې سترګې په کور کې سپين او تور دي

(۳۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د پورته شعر په ویلو سره د فردي تفاوتونو مفهوم د هر لوستونکي ذهن ته ورځي، خو په دې شرط، چې فردي تفاوتونه وپېژني، د استاد د یوه بل شعر نمونه ده:

قامونه دي بېل بېل فصلونه د خلقت د کتاب
ده هره نوعه او هر جنس لکه یو فصل او باب
په هر تصنیف او هر تالیف کې وي فصول او ابواب
ددې لپاره پیدا شوې دي فرقې او احزاب
خدایه ! ستا صنع ستا سنت په دغه شان وینمه
چې څوک ترکان او څوک عرب او څوک افغان وینمه

(۲۸)

د الفت صاحب له ټولو لوړو راغلو بېلګو څخه په څرګند ډول د فردي تفاوتونو نظریات او افکار ښکاره دي.

د محیط تاثیرات: په اروا پوهنې کې د محیط پر تاثیراتو ډېر بحث شته دی او د محیط تاثیرات د انسانانو پر ژوند په مستقیم او غیر مستقیم ډول تاثیرات درلودی شي.

د انسانانو پر داخلي جوړښت د محیط تاثیرات ډېرې اغېزې لري، چې استاد الفت دې مسایلو ته متوجه شوی او شعري کلیات یې د محتوا ، منځپانګې او معنا له مخې داسې شعرونه هم لري، چې د محیط د تاثیراتو مفهوم څرګندوي.

(ادبي مرغلرې، ص ۳۱۲) کې استاد الفت (د محیط تاثیر) تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنوان لاندې داسې وايي:

سوځوي مو اوبه هم چې په جوش راشي
اوبه اور شي که محيط يې وي سور اور
په اوار بستر کې سيند دورومي ارامه
خو په چړکې يې بيا ګوره شر و شور
په هر څه کې د محيط تاثير ته ګوره
وي بې زهرو چې اوبو کې وي منګور
لوګی اور نه دی پيدا خو څوک نه سوځی
د محيط اغېزه کله لري مور
له يوه پښته رڼا او لوګي دواړه
د يوه مخ منور او د بل تور

(۲۹)

د محيط تاثيرات له انسانانو سربېره پر حيوانانو، نباتاتو او جماداتو هم خپلې اغېزې درلودې شي، چې مثالونه يې زښت زيات دي.

د استاد په شعرونو کې د پورته راغلي شعر په شان نورې بېلګې هم پيدا کېږي، د شعر يوه بله نمونه يې داسې ده:

محيط چا نه چنګېز جوړ چا نه بودا کړ
د محيط مخلوق هم فخر هم پېغور
کله کله څوک پيدا شي په محيط کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محیط ورپسې ځي که ځي هر لور

(۳۰)

استاد وايي: د محیط تاثیرات دي، چې له ځینو ګناهګاران جوړوي او له چا مسیحا جوړوي، له چا چنګېز جوړوي او له چا بودا جوړوي.

والدینو پالنه او مینه د اولاد لپاره: په اروا پوهنې کې د والدینو مینه او محبت، تربیه، ښه اخلاق او داسې نورو ښودنه اولادونو ته د دوی وظیفه ده او د استاد الفت په شعرونو کې د محتوا له مخې داسې شعرونه هم پیدا کېږي، چې والدین باید له خپلو اولادونو سره ډېره مینه وکړي او ښه پالنه یې وکړي.

د والدینو له ډېرو مهمو وظایفو او مسوولیتونو څخه یو هم د ښه او نېک اولاد روزنه ده.

د پلار و مور په حیث غواړو، چې اولاد مو ذکي او باهوشه وي، د هر علم په برخه کې با استعداده، لایق او د کار و بار په برخه کې موفق اولادونه هم غواړو.

په جسمي او فزیکي لحاظ هم غواړو، چې اولادونه مو ښایسته او ښکلي وي، که څه هم د دغو امتیازونو نشتوالی زموږ اولادونه نه بېکاره کوي او له انسانیت څخه یې څه نه کموي، یعنې که د هوښ، ذوق، هنر (کسب او کمال) او ښایست نه لرل مو اولادونه له انسانیت څخه نه باسي، خو بد اخلاقه او غیر اخلاقي روزنه د هغوی انسانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي او د هغوی شخصیت دا غمن کوي. (۳۱)

اولادونه د والدینو مینې او محبت ته ډېره اړتیا لري او دا د اولادونو حق دی، چې مور و پلار باید ورسره مینه وکړي، د استاد په شعري کلیاتو کې د اولادونو پالنه او له اولادونو سره د مینې په باب شعرونه شته دي، چې د بېلګې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

څو چې ځمکه، اسمان او دنیا شته
د مور زړه کې د مینې رڼا شته
که هیچا سره هیڅ ځای کې نه وي
مور سره محبت بې ریا شته
د مور مینه د مینو مور بوله
که دې مینه په خور یا لالا شته
د لیلی محبت که هر ګوره
د مور مینه د مینې ترشا شته
ټول عالم یې که بد ګڼي موري
په اولاد پېرزوینه د تا شته
ستا په مینه کې نقص نه پېښېږي
تا سره سرمایه د بقا شته
تاته وي لکه تور د دوه سترګو
که دې غېږ کې اولاد نابینا شته
ژوندون تا را ښندلی دی موري
له ژوندونه نور څه شی اعلی شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مــــــا اول دي و تاتـــــــه ژړلـــــــي
بـــــل ځـــــای کلـــــه د چـــــا د ژړا شـــــته
جنـــت ســـتا د قـــدم لانـــدې دی مـــورې
تـــر دې لـــوړ مقـــام کلـــه د چـــا شـــته
کـــه زمـــا پـــه ســـر وي دا ســـتا ســـيوری
نـــه حاجـــت د طـــوبی يـــا همـــا شـــته

په پورته راغلي شعر کې د مور مينه، محبت او مرحمت په هنري ژبه بيان شوی دی او د استاد الفت په شعري کلياتو کې داسې نورې بېلګې هم شته دي.

د اولادونو د روزنې په باب وايي:

د ځـــوکړي درد ســـره يـــې د زوی زېـــری ملګـــری
يـا درنـګ سـاعت تـه ويـر دی يـا ډکـه خولـه خنـدا ده
پـه غبـږ کې يې ماشـوم خـوبښ هم پـلار د ماشـومانو
اولاد تـــــه مربـــــي ده پلـــــرو تـــــه مربـــــا ده

(۳۲)

د اولادونو د پالنې او لارښوونې په برخه کې والدين (مور و پلار) ډېر مسووليتونه لري، چې د مور سالمه پالنه او روزنه بيا د اولاد په شخصيت جوړولو لا مهم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد الفت په کلیاتو کې د فلسفي شعرونو څرکونه

د استاد شعرونه فلسفي شعرونه هم لري، (غني خان فلسفي شاعر) اثر کې د فلسفې د پېژندنې په باب د (فلسفې پېژندنې) تر سرلیک لاندې اوږد او پر ځای مفصل بحث شته دی او وایي: (فلسفه د هغه اصولو پوهنه ده، چې د هستیو ذاتي پېژندنې په غرض انسان ته ښوونه او د شیانو د حقایقو او د هغو د وجود له علتو څخه بحث کوي او د فکر او هستیو له اړیکو څخه هم غږېږي، چې د هغو د پېژندنې له اغېزې د انسان لاره د عالي هدف یا پوهنې لپاره پرانیستل کېږي، ډېر ځله داسې پېښېږي، چې کله انسان له ورځنیو چارو وزګار یا په یوه ګوشه کې یوازې شي، نو خپل ځان او چاپېریال ته وګوري، اسمانونه، ځمکې، سپوږمۍ، ستوري، غرونه، سیندونه او بېلا بېلو ځناورو ته ځیر شي او ډول ډول پوښتنې ورته پیدا شي، لکه زه څوک او څه یم؟ ولې یم؟ له کوم ځای څخه راغلی یم؟ ولې راغلی یم؟ د څه شي لپاره موجود یم؟ چېرې ځم؟ ما خپل ځان خپله نه دی خلق کړی، هغه څوک دی، چې خلق کړی یې یم؟ ایا خپل خالق پېژندلی شم؟ ځمکه، اوبه او ټول هغه موجودات چې وینم یې ژوندي یا غیر ژوندي، اسمانونه، ستوري، کهکشانونه، څرنګه پیدا، ترتیب او تنظیم شول؟

جسم، زمان، مکان، رڼا، تیاره، جاذبه، حرکت، سکون، هستي او نېستي څه شی دی او د نورو موجوداتو په کمیت او کیفیت کې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزې لري؟ او دا سې نوري بې شمېره پوښتنې، چې انسان د خپل پیدا ایښت له پیله تر ننه ورسره مخامخ دی او هر چا د خپلې شعوري وړتیا په اندازه یا یو ډول ځواب ورته موندلی او یا یې د ځواب موندلو ارمان له ځان سره خاورو ته وړی دی.) (۳۳)

په حقیقت کې فلسفه (ولې؟) ته په ځواب موندلو پسې لالهانده دی، په دې توګه ویلی شو ، چې د فلسفې په مرسته (ولې؟) ته ځواب لټول کېږي او هر هغه انسان چې په وینښه او هوښیارۍ کې دا ډول پوښتنې ورته پیدا کېږي، په یو ټاکلي پړاو کې فلسفي دی او دا هڅه یې یوه فلسفي بوختیا ګڼل کېږي.

هر انسان د زړه له کومې غواړي، په هغه څه و پوهېږي، چې له ده نه پټ دي، د رازونو د سپړلو معنا په حقیقت کې پوهېدل دي، په تېره بیا د ژوندانه او نړۍ په اړه په حقیقت پوهېدل هر چا ته په زړه پورې دی، ځکه چې برخلیک ورسره تړلی دی او هر څوک غواړي، چې په هر ځای کې ښه ژوند وکړي او ښه برخلیک ولري، له دې نه ښکاري، چې فلسفه کوم ځانګړی امتیاز نه دی، چې یوازې ارسطو ، افلاطون، سقراط او کانت په برخه رسېدلی وي، بلکې ټول انسانان ځانګړي فلسفي افکار او نظریات لري او هر څوک کولی شي، چې د (ولې؟) ځواب ولټوي او په اړه یې فکر وکړي. د استاد ګل پاچا الفت په ځینو شعرونو کې فلسفي نظریات او افکار لیدل کېږي، چې د سوال په ډول د ځواب پسې ګرځي او د (ولې؟) یادونه یې پخپلو شعرونو کې کړې ده.

استاد ګل پاچا الفت ته فلسفي شاعر نه شو ویلی، خو د فلسفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعرونو څرکونه يې په شعرونو کې ليدل کېږي؛ لکه:

عقــل څــه دی، منطــق څــه دی، حکمــت څــه دی؟
غولـــــول د يــــــوه بـــــل پــــــه هغــــــه دا
کلـــه خـــوښ کلـــه غمجـــن کلـــه حيـــران شـــم
دا دنيـــــــا ده ګـــــــډه وډه تماشـــــــــا
پـــــه حرامـــــو نـــــاروا ســـــړي تـــــه ورشـــــي
(څـــــه لـــــولۍ او بـــــې حيـــــا ده دا دنيـــــا)
(۳۴)

استاد په پورته څو بيتونو کې د (عقل، منطق او حکمت) پوښتنه کړې ده او بېرته يې ورته ځواب لټولی او ورکړی دی، چې فلسفي رنګ لري، يو بل ځای ليکي:

نـــــاوې جـــــوړه شـــــوه خـــــو چاتـــــه؟
يـــــو ړانـــــده تـــــه نابينـــــا تـــــه
چـــــې يـــــې نـــــه ليـــــده جمـــــال
بـــــــې ديـــــــداره د وصـــــــال
چـــــا ويـــــل د نـــــاوې کـــــور کـــــې
فکـــــر وکـــــړئ څـــــه کـــــوئ؟
نـــــاوې چاتـــــه جـــــوړوئ؟
د ســـــينګار معنـــــی بـــــه څـــــه وي؟
چـــــې کاتـــــه ورتـــــه هـــــيڅ نـــــه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــــه کــــوئ خوشـــــې خـــــواري
د رنـــــــدو ســـــــترگو لپـــــــاره
(۳۵)

د استاد الفت فلسفه ډېر ځله د انسان ټولنيزې اړيکې تر مطالعې لاندې نيسي، معنا دا چې دی د انسان اړيکه له انسان سره څېړي، ځکه له همدې اړيکې څخه ټولنيزې اړيکې رامنځته کېږي، موږ څوک يو؟ ولې ژوند کوو او په ټولنه کې څه ونډه او انتظار لرو؟

استاد الفت د يو سترگور ليکوال په توگه او د لومړي ځل لپاره زموږ اجتماعي اخلاق تر څېړنې لاندې نيسي، انتقاد کوي، طنز وايي او ښه خو يې دا چې د حل لاره وړاندې کوي.

استاد الفت د دين فلسفه، د انسان د اجتماعي ژوند په گټه تفسيروي، مثلا د هغه په نظر پر مسافرو ځکه روژه نه ده فرض، چې حرکت کوي او هرڅوک چې ولاړ او ساکن وي، نو د خوراک، څښاک حق نه لري، استاد الفت ډېر ځله موږ حرکت، کار او تلاش ته هڅوي، استاد هر کله چې له طبيعت سره زموږ پر اړيکو غږېږي هم، موږ ته پېغور راکوي، چې که موږ کارونه وکړو، نو طبيعت هم زموږ دښمن کېدای شي، د هغه په ژبه زموږ په هېواد کې سيند ورانوونکی، ظالم او خونړی دی، خو کله چې له هېواده ووځي، هلته د ودانۍ او سمسورتيا ښښه او وسيله گرځي، يعنې دا چې موږ طبيعت نه شو رام کولی، د حرکت، کار او کوښښ د نشتوالي له امله طبيعت زموږ په مقابل کې درېږي.

استاد الفت د انسان د هستۍ په هکله فکر کوي او د خوشبينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفکرینو په توګه انسان د بېته هڅوي، چې له خپل ژوند څخه خوند او ګټه واخلي.

استاد الفت د بېته متوجه و، چې په افغانانو کې باید د فکر کولو تمرین ته لاره اواره کړي، دا خلک اړتیا لري فکر وکړي، د خپل ځان، چاپېریال، د انسان او ټولنیزو اخلاقو په هکله سوچ وکړي، چې دې ته متوجه شي، چې باید نیګړتیاوې اصلاح او ښېګڼې لا ډېرې کړي، هو کې، فکر کول د فلسفې بنسټ جوړوي. (۳۲)

اضدادو فلسفه: د فلسفې د یوې څانګې په ډول د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې د اضدادو فلسفې په هکله شعرونه هم شته دي.

ټوله نړۍ له ضدینو جوړه ده، که د انسان د زړه خوښه وي او که نه وي، له دې اضدادو سره به وخت او ژوند تېروي.

د غني خان په شعرونو کې هم د ژوند او مرګ په هکله فلسفي شعرونه شته دي، چې د اضدادو د فلسفې ډېرې ښې نمونې دي.

استاد ګل پاچا الفت پخپل (شعري کلیات، ص ۱۰۴) کې د (آغاز او انجام) تر سرلیک لاندې داسې وايي.

له اسمانه څاڅکي راغله د باران
پرې را شنه شوه سپین و سره او زېړ ګلان
یو څو ورځې پس یې باد ویوړلې پاڼې
خپل آغاز آنجام هیڅ نه شو ورعیان

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرګونو کلو ګورو چې ژوندون شته
حرکت شته لوېدل شته مخکې يون شته
له آغازه له آنجامه خبر نه يو
دومره وايو چې دورونه د ګردون شته

(۳۷)

د انسان د پيدا ابنت ورځ او د مرګ ورځ الله تعالى ته معلومه ده او په تقدير کې ليکل شوي وي.

هيڅ انسان نه شي کولای، چې د بل انسان د مرګ وخت په دقيقه موده او وخت کې وښايي. (۳۸)

استاد الفت هم داسې نظر لري او د پورته راغلي شعر مفهوم دی: له اسمانه بارانونه راورېږي، د دې بارانونو له امله ټول بوټي شنه کېږي او ډول ډول ګلان پيدا کېږي، د څو ورځو وروسته د همدې شنه شوو بوټو او رنګارنګو ګلانو پاڼې د خزان د شمالونو له راتګ سره له منځه ځي، دغه بوټي په دې پوه نه شول، چې څنګه پيدا او فنا شول.

انسانانو هم په زرهاوو کلونو ژوند وکړ، حرکت، کار او هلې ځلې يې وکړې، همدا انسان له خپل پيدا ابنته او مرګه خبر نه دی.

دلته هم د ژوندون او د مرګ په فلسفې په هنري، شعري او فکري انداز بحث شته دی، استاد الفت د ژوند او د مرګ په باب داسې نظر لري، چې د انسان د ژوند نېټه او د مرګ نېټه نامعلومه ده، نو په داسې بې اعتباره ژوند بيا اعتماد په کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد ګل پاچا الفت په نثري کلیاتو ، ۱۸۵ مخ کې د (غم او خوشحالي) تر عنوان لاندې داسې وايي: (ډېر خلک دي، چې یوه ورځ یې ګرانه ښځه مري او دی غمجن کېږي، مګر بله ورځ نوی واده کوي او د خوشحالۍ هغه زوړ غم بېخي هېروي، نو دغه د خوشحالۍ ډولۍ او هغه د غم جنازه یو له بله ډېر ربط لري، که هغه غم دغه کاله ته رانه شي، دغه ښادي هم نه شي راتلی.

د استاد په شعري کلیاتو کې فیوډالي نظام ته اشاره کوي او وايي:

غنـــا پـــه فقـــر حکومـــت کانـــدي
بـــډایان لـــوړوي پـــه نـــورو بانـــدې
راســـره شـــته دي ډېـــر عزتونـــه
پـــه ماســـمبږي واړه کارونـــه
پـــه خزانـــو مـــې فخـــر شـــاهان کـــړي
جګـــړې جنګونـــه پـــه مـــا انســـان کـــړي
(۳۹)

استاد الفت د غریبو ، بېچاره وو او مسکینانو طرفدار او له مالدارنو سره وران و ، ده پخپلو شعرونو کې خانان، پیران او د وخت مشران غندلي دی او د فیوډالي نظام پر ضد یې ډېر شعرونه ویلي دي.

په پورته راغلي شعر کې هم د مالدار او غریب یا د مال او پیسو خاوند او مفلس یادونه شوې ده، چې که فلسفي بحث پرې وکړو ، نو د اضدادو فلسفې بحث ترې لاس ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدم تشدد فلسفه: د استاد الفت په شعرونو کې د عدم تشدد مفکوره هم شته.

د عدم تشدد د مفکورې او اساس سرلاری او بنسټ ایښودونکی خان عبدالغفار خان (باچا خان) و.

باچا خان داسې یوه ټولنه او ولس غوښته، چې هلته ظلم، ستم، تشدد، نفرت، بدبیني، کینه، ګوندي، تربګني، تعرض، تجاوز، ناداري او ناداني نه وي او ټوله ټوله محبت، وروري، برابري، پېرزوینه، رواداري او همکاري وي. (۴۰)

د باچا خان د عدم تشدد مفکوره د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې ډېر پیدا کېږي او الفت صاحب هم د (تشدد) طرفدار نه و.

عدم تشدد له دوو کلمو جوړ دی، چې (عدم) نشتوالی، نابودي، نشت، د وجود او هستۍ مقابل، د نه موجودیت حالت، د ځینو کلمو په سر کې راځي او د هغو مفهوم نفی کوي او (تشدد) سختي، زیاتي، جبر، سخت چلند او په سیاست کې وسله وال پاڅون ته وایي.

عدم تشدد کې زور او زیاتی نه وي، هر کار د مینې، محبت او انسانیت په فضا کې باید سرته ورسېږي، د الفت صاحب په شعري کلیاتو کې ډېر مثالونه ددې مفکورې شته دي، چې د بېلګې په ډول یې یوه نمونه داده:

د سوټي او د سیاست خو د قدیمه آشنایي ده
د سوټي په زور یې کړې په هر وخت کې آغایي ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــــه لېمـــو راننباســـي نـــاتراش ســـوټي پـــه زوره
وايـي سـترګو کـې ځـاى وركـړئ دا د سـترګو سيلايي ده
چـې ډب نـه وي ادب نـه وي د سـوټي د خـولې منطـق دى
ډبولــــو راښـــودلى ډېبـــدلې دانــــايي ده
ظالمـــانو يـــو وهلـــي، ټکـــولي او رټلـــي
زړه كـې وېـره، سـر كـې وېـره زمـوږ برخـه ګـدايي ده
چـې وهـي مـو راتـه وايـي ګـورئ اوس بـه مـو سـړي كـړي
پـه وهلـو سـړي كېـږو د زور لښـته مـو دايـي ده
د موسـى امسـا چينـې كـړې لـه وچ كـاڼي نـه روانـې
د دهقـان لاس كـې يـې كـړې قلبـه سـمه پـه غـوايي ده
ګـدا ځـان پـرې دى سـاتلى د خـوړي سپي لـه خـولې نـه
يـو ړانـده لـره يـې كـړي ډېـره ښـه رهنمـايي ده
كلــه شــي خلــى د ســترګو بينـا ســترګې ړنـدوي
د رنجـو سـلايي سـترګو تـه وركـړې زيبـايي ده
چـې سـوټى سـلايي بـولي او لـه چـا نـه نـه شـرمېږي
ښـه پـه زور كـې را روانـه يـاره سـتا بـې حيـايي ده

(۴۱)

د استاد له پورته شعر څخه څرګندېږي، چې د (تشدد) خلاف او د (عدم تشدد) طرفدار دى، دى په حكومت دارۍ كې هم زور او زياتى نه غواړي او د سولې، مينې او ورورۍ غوښتونكى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال قصیدو ته انتقادي کتنه

قصیده د شرقي شاعرۍ یو له مهمو ژانرونو څخه ده، چې له عربي ژبې نه فارسي او له فارسي نه پښتو خپله کړې ده.

د پښتو ژبې پلار خوشحال خان خټک د عروضي ډولونو ټول ځیلونه په خپلو اشعارو کې وکارول، چې د قصیدو د تعداد په اړه یې لوی استاد پوهاند عبدالحی حبیبي صاحب وایي: د خوشحال خان ټولې قصیدې **۵۲** دي، حبیبي صاحب د خان بابا ځینې قصیدو ته غزل وزمه قصیدې ویلي دي، که چېرې دا روښانه شي، چې د بابا غزل وزمه قصیدې غزلې او که قصیدې دي، د خوشخال د قصایدو په تعداد کې به حتما تو پیر راځي.

خوشحال پیژندنې، ۱۷۷ مخ کې هم راغلي دي: د دیوان بله غټه برخه د قصیدو ده، د خان ټولې **۵۲** قصیدې په کلیاتو کې موجودې دي.

(۴۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوشحال کلیات په سریزه کې وايي: د خوشحال ټولې قصیدې **۵۲** دي، ځینو نورو لیکوالانو هم د خان بابا قصیدې **۵۲** ښودلي دي.(**۴۳**)

یوه مشهوره خبره ده، چې په یو وخت کې (ارسطو) د خپل استاد(افلاطون) پر نظریه باندې انتقاد وکړ. چا ورته وویل چې ایا ته د خپل ښوونکي احترام نه کوي، چې پر هغه باندې دې انتقاد وکړ؟ ارسطو یې په ځواب کې وویل: افلاطون راباندې ګران دی، مګر حقیقت له ده څخه زیات راباندې ګران دی.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراند رسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړی وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

فرانس بیکن وايي چې یو وخت علما راغونډ شوي وو د اس د غاښونو پر شمېر باندې بحث کاوه. دوی ټول پخواني کتابونه لټ په لټ راواړول چې د اس د غاښونو شمېر څانته معلوم کړي. ډېرې ورځې غونډې وشوې، علماوو ګومان کاوه چې په کتابونو کې هر شی پیدا کیږي، حتما به په کتابونو کې راغلي وي

بحثونه روان وو او کتابونه تر مطالعې لاندې نیول شوي وو، چې په دې وخت کې یو شاګرد بې حوصلې شو او ویې ویل راځئ د اس خوله پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو او غاښونه يې و شمېرو ، علماوو ته ډېر قهر ورغی او ګومان يې کاوه چې د دغه شاګرد اعصاب خراب شوي دي، خو د شاګرد نظر د تایيد وړ دی. (۴۴)

له پورتنيو توضيحاتو څخه معلوميږي، چې هر سړی د نظر ورکولو حق لري او حبيبي صاحب هم په پښتو ادب تاريخ کې له نورو خلکو غوښتې ده ، چې د تحقيق په برخې کې هلې ځلې وکړي.

حبيبي صاحب او ځينو نورو خوشحال پېژندونکيو د خان بابا ځينې قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي.

دې قصيدو ته غزلې او که قصيدې ووايو ، ښاغليو پوهانو هم دغه خبره نه ده ښکاره کړې، د دوی په فکر که چېرې د قصيدې منځپانګه، محتوا او ځمکه غنايي وي دې ته يې غزل وزمه قصيدې ويلې دي دا چې ځينو پوهانو د خان بابا قصيدې **۵۲** ښودلي دي، دوی خوله په خوله دغه تعداد ديو نه بل کتاب کې ښودلی دی، خو زما په نظر د خان بابا قصيدې **۵۲** نه زياتې دي دا چې د قصيدې په پېژندنې کې بايد کوم توکي په نظر کې ونيول شي دا ټول ما دقيق وکتل او دې نتيجې ته ورسېدم ، چې د بابا قصيدې له **۵۲** زياتې دي.

هغو پوهانو چې د بابا ځينو قصيدو ته غزل وزمه قصيدې ويلې دي، هغه بايد په قصيدو کې وشمېرل شي، ځکه چې بابا د قصيدو بريد مات کړ، کومې قصيدې چې د جاهليت په زمانې کې په ارادي ډول د خرڅون او کره کتنې لپاره ليکل کېدې او يا د فارسي دري ژبې تمهيديه قصيدې چې په دربارونو کې د مال، دولت، جاه او جلال او د چاپلوسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ویل کېدي او زیاتره قصیدې به د ستاینې او مدحې لپاره وې خو بابا خطابیه قصیدې خپل اوج ته ورسولې او په غیر ارادي او ناشعوري ډول یې د قصیدې په څېر کې اخلاقي، اجتماعي، سیاسي، غنایي، رزمي او نور مسایل راوړه، ما د بابا ټولې قصیدې ولوستې او هر ډول منځپانګې د دې په قصایدو کې شته، نو د پورته دلایلو په نظر کې نیولو سره د بابا د غزل وزمه قصیدو جوړښت، د بیتونو شمېر، قافیې او په ځینو قصیدو کې ردیفونه په دې دلالت کوي چې دا قصیدې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر او نظم توپير او تړاو

د شعر په هکله د پوهانو او عالمانو له خوا بېلابېل تعريفونه شوي دي، د شعر کلمه اصلاً عربي ده، چې د شعور د کلمې څخه مشتق شوې ده، چې معنا يې پوهه او فهم دی.

افلاطون د شعر په هکله ويلي دي (زه د بر ژر و پوهېدم، چې د شاعرانو د کلام تومنه پوهه نه ده، بلکې د دوی ويناوې او شعرونه د طبيعت د ځينو عواطفو، ذوق څخه رامنځته کېږي او وايي: شاعر په خپل اختيار شعر نه وايي او د هغه شعوري هڅه په هغه کې دخل نه لري، بلکې د شعر ښاپېرۍ دي، چې شاعر هرې خواته بيايي او څه چې خوښه يې وي هغه وايي.)

ارسطو شاعري الهام نه بولي، بلکې د انساني کوښښ پايله يې بولي، د افلاطون په وخت کې موذون کلام شعر بلل کېده، خو ارسطو وزن او قافيه د شاعر لپاره اړينه نه بولي او شاعري بايد اسانه او ساده وي، چې هرڅوک پرې پوه شي. (**۴۵**)

نامانوس کلمات بايد استعمال نه شي، تر ټولو مهمه داده، چې په شعر کې د تشبيه او استعارې څخه مرسته وغوښتل شي او همدا رنګه ارسطو مبالغه، اغراق، غلو او افراطي ويناوې په شعر کې روا بولي، خو په دې شرط چې د هغې کارول په هنر سره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعر هغه موزون کلام دی چې د مخیلاتو څخه مرکب وي او مخیلات هغه خیالي قضایا دي، چې نفس د انبساط او انقباط باعث ګرځي، شعور د طبیعت د جمال تصویر دی او هر هغه شی چې پر زړه تاثیر کوي او په انسان کې تعجب، جوش، جذبه پیدا او تحریک کړي، هغه شعر دی، د پټو حقایقو ظاهري نقش او ښکاره صورت دی.

شعر هغه موزون کلام دی، چې د انسان پر احساساتو او عواطفو کې تحریک پیدا کړي او یا هم شعر هغه ساده وینا ده، چې احساسات او باطني هیجانات ورسره ګډ وي. (۴۲)

د پښتو ژبې لومړنی شاعر امیر کروړ وه، پښتو شعر له همغه پیل نه د ژوند شعر وه او د پښتنو د ژوند بېلابېل اړخونه یې په کې منعکسېدل.

نظم کې د وزن او قافیې په پام کې نیول یو له بنسټیزو شرطو څخه ګڼل کېږي، همدغه شرط دی، چې لارې تنګوي او د مطلب اسانه څرګندولو ته خنډونه جوړوي، خو دا هم کېدلای شي د نظم او شعر ترمنځ هم لکه د نثر او نظم ترمنځ مناسبت ته ورته یو ډول اړیکې په ګوته شي.

لکه پورته مو، چې د شعر په اړوند بېلابېل تعریفونه ولوستل، شعر زموږ د احساساتو، عواطفو، غریزو او ارزښتناکو اړیکو څرګندونه ده او دا خو ټول هغه ټکي دي چې یوازې د تخیل د خزانې په صندوق کې پیدا کېږي او په شعر کې د شعریت پېغلې ته رنګین امیلونه ورپغاړې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شعر کې باید ډېره قوي او درنه معنا ، هنر او ښکلا پرته وي، داسې محتوا چې له لوستلو سره یې لوستونکي په فکرونو کې ډوب شي او له ځانه سره داسې وانګېري چې ګواکې د ده د ژوند له یوې برخې سره اړخ لګوي.

پوهان وایي یو کلام که هرڅو مره عالي مفکوره او انکار نه منونکې حقیقت بیان کړي، ډېر ښه وزن او قافیه هم ولري خو که شعریت په کې نه وي، یانې په شعري منطق نه وي ویل شوي او د تخیل عامل یې کمزوری وي نو هغه شعر نه، بلکې نظم دی.

نظم د بډای تخیل په برکت د شعر ترکچې وده کوي او یوازې له دې برکت اخیستلو نه وروسته دغسې نظم ته شعر ویلای شو ، اما نه هر نظم ته، شعر کېدای شي منظوم یا ازاد وي، مګر د نظم ښکلا یوازې په منظوم والې کې ده ، ځینې څېړونکي خو لا د لوړ تخیل لرونکي نثر هم د شعر په نامه یادوي، د بېلګې په توګه که یو چاته څوک ووایي چې (سړیه ګوره ته خپل د زړه ټولې خبرې ماته بې تشویشه وکړه او زه به کوښښ وکړم چې بل چاته یې ونه وایم) دا یو ساده نثر دی مګر که همدغه شی په دې ډول بیان کړو چې (که ته ماته د خپل زړه ورپرانېزې او د هغه غوټې راته وسپړې نو په دې پوه شه چې زما سینه د رازونو یوه داسې ضد وقچه ده چې اووه قلفه او اووه مهرونه وربانديې لګېدلی دی) دا ځل کولای شو چې نو موړی بیان منثور شعر وبولو.

د الفت صاحب نثري کلیاتو کې ډېر داسې مثالونه شته، چې منثور شعر ورته ویلی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(روهـي ، د شـعر پېژنـدنې، ۲۵) وايـي: د يونـان فيلسـوف ارسـطو نـه رانيـولې تـر نـن ورځـې پـورې عـام تصور دادی چې هر نظم شعر نه بلل کېږي، ځکه د شعر اصلي جوهر خيال دی، نو که په نظم کې ذهني انځـور او خيال نه وي، د شعر حکم ورباندې نه شي کېدای. د منطق پوهانو پـه نظر، شعر مخيل کلام دی، وزن او قافيه يې لوازم دي، د دغې مفکورې پـر بنسـټ ځينـو شـاعرانو لـه وزن او قـافيې څخـه سـترګې پټـې کـړې او داسې شعرونه يې وويـل: چې ميتـرک (تقريباً بيـا عروضـي) وزنونـه او قافيې يې نه درلودل.

ټول (شاعران) شاعران نه دي، ځينې له وزن او قافيې څخه يو اسکليټ تيار وي، ځينې بدن انځور وي، ځينې انځور پـه حرکت راولي او ځينې همدغـه حرکـت تـه معنـا او مفهـوم وراغونـدي او د همېشـه تـوب ټاپـه ورباندې لګوي.

په دې ترڅ کې د دغو شاعرانو ډلې ته يو مست لېونی شاعر ورګډ يږي.

هغوی ټول په جذبه راولي، طغيان ته يې لمسوي، د ده خبرې عـادي نـه دي، خورې دي، خو بې مفهومه غوندې ښکاري.

هر ناظم ته شاعر نه يو ويلای، خو هر شاعر ته د ضرورت پـه وخت کې ناظم ويلای شو.

(هاشمي صاحب) وايي: (د نظم اصطلاح معمولاً د شعر مترادفه، يا لـه هغـې سره پـه يـوه مانـا اسـتعمالېږي، حـال دا چې تـرمنځ يـې جـوت او ښکاره توپير شته او هغه دا چې: شعر موذونـه او تخيـل لرونکي وينـا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نظم موزونه قافیه لرونکې وینا ته وایي په دې حساب موږ په خپل پښتو او درې ادب کې ډېرې داسې منظومې لرو چې شعر نه دی او یوازې نظم یې ګڼلی شو، لکه ځینې دیني، طبیعي او تاریخي منظوم اثار چې ناظمانو نظم کړي، خود شعریت یا تخیل څرک په کې نه لیدل کېږي، یوازې وزن او قافیه لري نو په دې اساس ویلای شو چې هره قافیه لرونکې وینا شعر نه شو بللی او لکه چې دمخه مو یادونه وکړه د شعر لپاره شعریت یا تخیل بنسټیز توکی دی. (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سيدجمال الدين افغان ستاينه

میندې راوړي ډېر زامن ډېر اولادونه

يو يا دوه يې افلاطون او سکندر شي

د خلقت له کارخانې نه کله کله

په جهان پيدا يو بل شاني بشر شي

د منځپانګيز او محتواييز جوړښت له مخې د استاد الفت شعري کليات ډېرې په زړه پورې ستاينې لري، چې د سيد جماالدين افغان په ستاينې کې يې دوې تهيديه ډوله شعرونه ويلي دي.

د استاد الفت د ستاينو مهمه ځانګړنه دا ده، چې د ممدوح يادونه د تملق په ډول نه کوي او د هغه چا ستاينه کوي، چې په حقيقت کې د ستاينې وړ وي.

که چېرې د يو کس مدح او ستاينه د هغه د علم، پوهې، شاعرۍ، ليکوالي، ښو اخلاقو او خدمتونو په نظر کې نيولو سره وشي او هغه په ښه نوم ياد شي، دې ته ستاينه وايي.

پښتو ادب کې د ستاينې او مدحې تحريري او ليکل شوې لاس ته راغلې بېلګه په لرغونې دوره کې د ښکارندوی غوري ستاينه او مدحه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستاینه د قصیدې په فورم کې ویل شوې ده او په پښتو ادبیاتو کې لومړنۍ ستاینه او دویمه تحریري او لیکل شوې قصیده ده.

ښکارندوی غوري د سلطان غیاث الدین غوري او سلطان شهاب الدین غوري په ستاینه کې خپله قصیده لیکلې ده.

د یوې خبرې یادونه ضروري ده، چې د نړۍ په ادبیاتو او پښتو ادبیاتو کې له تحریري ادبیاتو نه د شفاهي او ولسي ادبیاتو تاریخچه او شالید پخوانی دی، د محتوا او منځپانګې له مخې که موږ هر ډول تحریري او لیکل شوي شعرونه لرو، له دې څخه دمخه د ولسي شعرونو ډېرې داسې بېلګې لرو، چې د امکان تر حده به یې تاریخ پخوانی وي. (۴۸)

پښتو ادب کې ډېرې ستاینې او مدحې د ټپو او لنډیو په شفاهي او ولسي ژانر کې شته، چې ډېر امکان لري، تر ښکارندوی غوري پخوا ویل شوي وي، خو د تحقیق او څېړنې د مېتودولوژي د اساساتو پر بنا باید د څېړنې بحث له لاس ته راغلو هغو موادو ځینې پیل شي، چې لیکوال، د لیکلو وخت او لاس ته راغلې منظومه او منثوره بېلګه څرګنده وي.

د استاد الفت ستاینې دومره په زړه پورې دي، چې د هر ممدوح د ژوند ټول انځور په یوې لنډې ستاینې کې ځای کړې او د سړي زړه نه کېږي، چې د هره ستاینې څو انتخابي بیتونه راوړي، ځکه د ټولې ستاینې په راوړلو هغه ممدوح ډېر ښه پېژندل کېږي.

استاد د نابغه سید جمال الدین افغان ډېره په زړه پورې ستاینه کړې ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په کلیاتو کې یې ساری نه لیدل کېږي او زما په پوهه په لرغونې او دویمې دورې کې د کس (شخص) په ستاینه کې یوله بې جوړې ستاینې ځینې دی، چې څو بیتونه یې دا دي:

بې حسابه څاڅکي توی په بحر و بر شي
له لکونو کروړونو یو ګوهر شي
رنګ په رنګ ګلان پیدا شي غرو رغو کې
په کې یو نیم د لیلی پېکي ته ورشي
مرغلري د بېرې وځي له دریابه
ځینې ځینې ښکلو پېغلو ته زیور شي

د ستاینې په څو وروستیو بیتونو کې دا سې وایي:

د خلقت له کارخانې نه کله کله
په جهان پیدا یو بل شانې بشر شي
چې رڼا یې په ملکونو کې خپرېږي
ټول عالم له ره څرګنده لکه لمر شي
د کونړ د لوړو غرونو په لمن کې
نابغه فرزند پیدا د سید صفدر شي
پښتنه مور هسې زوی وا خلي په غېږ کې
چې د دهر او جهان نامي پسر شي
د بېر پوهان ورته سر ټیټ په شاګردۍ کړي
د بېر شاهان یې په تعظیم مخې ته ورشي
همېشه یې قدر کېږي په عالم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک چې لوی په علم و فضل او هنر شي
هسې نوم هسې نشان یې شي په برخه
چې لوی فخر د ملت او خپل ټبر شي

استاد ګل پاچا الفت چې د چا ستاینه کړې ده، د هغې په اړه یې پوره معلومات او مطالعه درلوده، دده پورته راغلې ستاینه په دې دلالت کوي، چې دې سید جمال الدین افغان ډېر ښه پېژنده.

استاد ګل پاچا الفت د سید جمال الدین افغان په باب یوه بله ستاینه هم لري، چې په کلیاتو کې د (پښتون سیده) په نامه داسې راغلې ده:

پښتون سیده، د شرق نامداره
د دین او علم، د کور سرداره
تللی وې چېرې، د څه لپاره
د چا له غمه وې ناقراره
توره تیاره وه، مړه اولسونه
راپاڅول تا، ویده قومونه
دنیا رڼا شوه، ستا له تنویره
جهان خبر دی، ستا له تاثیره
حق سر اوچت کړ، ستا له تقدیره
ستا له تحریره، ستا له ضمیره
وښورول تا، غافل فکرونه
څومره خواږه و، ستا بیانونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد الفت په علم او ادب مین و او ډېرې ستاینې یې د هغو عالمانو، شاعرانو، لیکوالانو او پېژندل شوو او تلپاتې څېرو او اشخاصو په اړه دي، چې خپل ولس او نړۍ ته یې خدمتونه کړي دي.

د استاد الفت د ستاینو کامیابي په دې کې ده، چې د هر کس د ژوند په نظر کې نیولو سره دده یادونه یې کړې ده او لوستونکی او اورېدونکی دا فکر کوي، چې استاد دده د هر شخص په باب پوره معلومات درلود. رښتیا هم استاد الفت د ډېرې ښې مطالعې څښتن دی.

د استاد الفت ستاینې په پښتو ادب تاریخ کې ښې جوړې او ښې سارې ستاینې دي، دی د ځینو درباري شاعرانو په ډول ستاینې نه دي کړي، د دې ستاینې پرځای او پښتو ژبې کې د ستایلو وړ دي.(۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحقیقي اثر د لارښود ځانګړنې

تحقیق او څېړنه یو ستونزمن کار دی، چې څېړونکی او د څېړونکي لارښود باید د کار (تحقیق) حق په ښه ډول ادا کړي.

په یوې ښې څېړنې کې باید اصلي محقق او لارښود ځینې لارښونې په نظر کې ونیسي او ټولنې ته د یوې نوې فرضې د اثبات لپاره کار وکړي. د دوی هلې ځلې باید مثبتې لاسته راوړنې ولري او لارښود استاد باید د یو لړ خصوصیاتو او ځانګړنو خاوند وي، چې څېړنه په موفقانه ډول سر ته ورسیږي.

په یو ښه تحقیق کې د څېړونکي او لارښود په موضوع حاکمیت د دې لامل کیږي، چې یوه ښه او نوې لیکنه خپلې ټولنې ته وړاندې کړي، لارښود استاد باید په خاص ډول لاندې ځانګړنې ولري:

۱: لارښود چې د تحقیق په ترمینالوژي کې ورته guide وایي، باید د ښو اخلاقو څښتن وي، دی باید له څېړونکې سره ښه وضعه وکړي، که چیرې لیکوال ورنه د یوې مسلې پوښتنه کوي، دا باید ورته په ورین تندي او په ډېرو ښو الفاظو ځواب ورکړي، په داسې وخت کې محقق بیا په ډېر جریت سره خپلې ستونزې له لارښود سره شریکولی شي او په داسې مواردو کې لیکوال کولای شي، چې یوه ښه څېړنه وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: لارښود استاد باید په موضوع حاکمیت ولري. د قاهرې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شبلي د ویناوو مطابق د بریتانیا په پوهنتونو کې د رهنما لپاره شرط دا دی چې په موضوع کې وارد وي او تخصص ولري. د استاد علمي درجو او القابو ته نه کتل کیږي، مګر په مصر او نورو ډېرو هیوادونو کې د رهنمایي لپاره د لوړو رتبو درلودل شرط دی. دا روش یوه ستونزه لري، هغه دا چې کیدای شي د القابو خاوند استاد په موضوع باندې حاکمیت ونه لري او وارد نه وي، مګر یو بې القابو خاوند په موضوع باندې حاکمیت ولري او وارد شخص وي.

په افغانستان کې هم پورته روش د لوړو زده کړو وزارت لخوا په پوهنتونو، اکاډمیو او نورو اکاډمیکو ځایونو کې د یوې لایحې مطابق تطبیقیږي، چې دا کار د تحقیق په برخه کې ځینې ستونزې پیدا کوي او محقق نه شي کولای چې په ښه ډول خپل تیسس، ډیزرټیشن او نورې .... څیړنې سرته ورسوي.

۳: لارښود استاد باید محقق ته د مخامخ لیدلو وخت ورکړي، چې د اړونده ستونزو حل لاره پیدا کړي، د نننیو ساینسي پرمختګونو وسایل کارونه اسان کړي دي، کولای شو، چې خپلې ستونزې د موبایل، انټرنیټ او نورو ... وسایلو په واسطه حل کړو، خو زما په پوهه د لارښود استاد سره د مشوره کولو لپاره د ټولو ښه وسیله دا ده، چې ورسره یو ځای کینو او د خپلې تحقیقي پروژې په اړه مهمې خبرې سره شریکې کړو، دلته هم د لارښود په اخلاقو باید یو لنډ بحث وکړو، هغه دا چې ځینې محقیقن کولای شي، چې د لارښود سره وګوري، خو هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ستونزې د موبایل او یا د تیلیفون له لارې حلوي، که د دلیل پوښتنه ورنه وشي، هغوی وایي: استاد ډېر غوصه کوي، د مخامخ لیدلو نه زما مشلات د موبایل په واسطه حل کیږي. که چیرې لارښود لیرې وي او د لیدلو کتلو ستونزې موجودې وي، نو بیا چې په هر ډول وي باید خپل مشلات حل کړو.

۴: لارښود استاد باید د څیړنې میتودولوژي سره کاملا اشنایي ولري او په خپله یو ښه څیړونکی وي، یو ښه څیړونکي په واردې موضوع کې یو ښه لارښود ثابتیدای شي.

۵: که چیرې لارښو په یوې موضوع باندې پوره حاکمیت ولري، خو د څیړنې له میتودولوژي نا خبره وي، بیا هم ښه لارښود نه شي کیدای، ځکه څیړنه د ځان لپاره خاص کالبونه او چوکاټونه لري او د دې کالبونو سره اشنایي دې لپاره ضروري ده.

۶:لارښود استاد باید سر تر پایه ټوله څیړنه که هغه مونوګراف، تیسس، ډیزرټیشنونه او نور وي ولولي او ټولې نیمګړتیاوې یې ښکاره او په ګوته کړي او محقق ته یې د سمون لارښونې وکړي، که موږ او تاسو ننني مونوګرافونه، تیسیسونه او یا د ځینو ډیزرټیشنونه وګورو د ګوتو په شمار نه پرته د نورو ټولو لیکنې pest او copy دي او ډېرې څیړنې مو غلطي او کمبودي خو لا پریږده، چې په درجنونو املایي غلطي پکې موجودې وي، که رهنما لیکنه لیدلې وي هیڅکله دا ډول غلطي په لیکنو کې نه پاتیږېږي. یعنې لارښود باید ټول اثر ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:لارښود استاد يوائې د مشورې ورکولو حق لري. د مشورې ورکولو په وخت کې بايد لارښود خپله بې طرفي وښايي او داسې ونه کړي، چې د محقق کار ته دا متې ونغاړي او اصلي کار ورنه پاتې شي.

۸: لارښود يا رهنما استاد بايد د تحقيقي اثر د کار له تکميله وروسته په اثر ګزارش ليکي، ځينې لارښونکي دلارښوداستاد ګزارش پر ځای د لارښود استادنظر ليکي، کانديد اکاډميسين پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام د رهنما استاد نظر پرځای د رهنما استادګزارش ليکلي او مستحق څېړونکي سرمحقق زلمي هيوادمل هم لوړنظر تايدوي، چې زما په پوهه کەلارښود د رهنما استاد ګزارش وليکي ښه به وي.

دا ځکه چې د (نظر)د کلمې معنايي خوا مثبت او منفي دواړه خواوې افاده کوي او لارښود استاد بايد په اثر منفي نظر ورنه کړي او په ګزارش کې بيا د اثرپه اړه د لارښود ښکاره، څرګند او مثبت نظريات وي.(۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تحقیق کې د سرمحقق زلمي هیوادمل مقام

د معاصرې (نوې) څېړنې د ټولو اړینو ځانګړنو او خصوصیاتو په نظر کې نیولو سره مستحق څېړونکی سر محقق زلمی هیوادمل د پښتو ژبې په تحقیقاتو کې د سر سړی دی. که دې ته د پښتو ژبې د دریمې دورې د تحقیق پلار ووایو، مبالغه به نه وي.

زما په پوهه د القابو په ورکولو کې باید له احتیاطه کار واخیستل شي، خو زه په زغرده وایم، تر نن ورځې پورې دې د څېړنې په برخه کې د ټولو لیکوالانو او محقیقینو په سر کې ځای لري.

پخواني مشران لیکوالان او محققین مو د قدر وړ دي او په خپلو لږو امکاناتو یې د ځینو لومړنیو څېړنو بیسټ کېښود، خو سر محقق زلمی هیوادمل بیا د پر مختللي میتود په رڼا کې داسې نوې نوې څېړنې او تحقیقات وکړه چې د خپل وخت نوې او لومړني کارونه دي.

د ساینس او تکنالوژي ننني انکشافات د نویو او پرمختللو څېړنو او تحقیقاتو برکت دی، څېړنه د ساینسي او اجتماعي علوم د ټولو برخو لپاره مهمه ده.

ځیني خلک تحقیق نه تخلیقي کارونو ته زیات اهمیت ورکوي، خو دوی په اصل او حقیقت کې له څېړنیزو اثارو څخه د هغو اثارو تعبیر کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې لیکوال د کتاب پرپوخ د ځان لپاره (څېړونکی) لیکلی وی، خو دا کتاب به ژباره او یا راټولونه وي.

ډېر لیکوالان دي د لیکوال، مولف او څېړونکي تر منځ توپیر نه شي کولای.

یوه ورځ د ننګرهار د دارالمعلین د یو استاد په کتاب مې ولیده، چې ژباړه او څېړنه یې پرې لیکلې وه او د پوهنتون د استادانو لقب (پوهیالی) یې د ځان لپاره لیکلی و. په حقیقت کې دې کتاب ژباړلی و.

رښتیا چې له داسې اثارو نه تخلیقي اثار بهتره دي. حقیقت دا دی په یوه ژبه کې لیکوالان او شاعران ډېر وي، خو څېړونکي پکې د ګوتو په شمار وي، معنا دا چې هر څېړونکی د څېړنې د کمال تر څنګه لیکوال هم دی، خو هر لیکوال څېړونکی نه دی.

زما په نظر د څېړنې کار ډېر درونډ کار دی او څېړونکی باید د محترم استاد هیوادمل صاحب په شان ډېره لویه حوصله ولري.

د پوهنتونونو ډېر مشرانو استادان د څېړنې په نامه اثار لیکي، خو د څېړنې میتودولوژي د اصولو په نظر کې نیولو سره یوازې د څېړنې جولبز جوړښت مراعت کوي او د اثر په محتوا کې یې د څېړنې څرک نه ښکاري، چې مثالونه یې ډېر زیات دي.

د تحقیق په دنیا کې دوه ډوله محقیقین لرو، یو هغه محقیقن او څېړونکي دي، چې په تحقیق کې له دقته کار اخلي، په پښتونخوا کې لوی خوشحال پوه استاد دوست محمد کامل مومند او افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر استاد پوهاند عبدالحی حبیبي، پوهاند صاحب عبدالشکور رشاد او په ژوندیو کې سرمحقق زلمی هیوادمل یادولای شو.

بل ډول هغه محقیقین دی، چې په تحقیق کې له سرعته کار اخلي، چې په پښتونخوا کې همیش خلیل صاحب یادولای شو.

سرمحقق زلمي هیوادمل دمعاصرې نوې څېړنې په برخه کې د قدر وړ کارونه وکړه او د پوهاند ډاکټر محمد رحیم الهام خبره که د دې په څېړنېزو اثارو د ستاینې قصیدې ولیکل شي، هم د دې حق نه ادا کېږي.

د استاد د ادبي خدمتونو او هڅو که هر څومره ستاینه وکړم، کمه به وي او د دې پر ادبي هلو ځلو که د ډاکټري phd تیسیس ولیکل شي، نود دې حق به مو ادا کړی وي.

په منځنیو پیړیو کې ارسطو دومره شهرت ګټلی و، چې اکثرې مناقشې به دده د نظریاتو په وسیله حل کیدې. د رنسانس تر دورې پورې د ارسطو نظریې د کاڼي د کرښې په شان ګڼل کیدې. نامتو انګلیسي فیلسوف برتراندرسل لیکي: د ارسطو په عقیده د ښځو غاښونه د سړو تر غاښونو کم دي که څه هم ده دوه واره واده کړي وه، مګر ده هیڅکله زیار ونه ایسته چې دغه دعوا د خپلو ښځو د غاښونو په ګڼلو سره ثابته کړي.

هیوادمل صاحب په پټو سترګو هر څه نه منې او په تحقیق کې حقیقت ته د رسېدلو لپاره هر ډول ستونزې ګالي او ډېر دقت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد د څېړنې میتودولوژي د تیورۍ اهمیت تر عنوان لاندې د جامع الازهر استاد دوکتور احمد شلبي په حواله په دې مورد مفصلې خبرې کړي دي، چې زه یې لنډیز را اخلم: څېړونکی چې هر څه لولي، هغه باید په خلاصو سترګو ولولي، هغه نظریات او اراوې چې اسلافو وړاندې کړي، هغو ته کاملا تسلیم نه شي، په هغه کې غور وکړي.

زلمي هیوادمل چې د څېړنې میتودولوژي کې د لیکوالانو لپاره کومې لارښوونې کړي دي، اول یې پرڅان عملي کړي دي.

د دې د تحقیق د کار طرز او طریقه د منطقي په سطحه د ستایلو وړ دی او د فارسي، اردو، هندي او داسې نورو ژبو د ښه محقیقینو په قطار کې یې یادولای شو.

څېړنپوهان په دې نظر دي، چې یو ښه محقق باید شکاک وي، هرې نظریې، هرې خبرې او هر سند ته باید د شک په سترګو وګوري، له ښه شکاک څخه یو ښه محقق جوړیدای شي، هیوادمل صاحب کې لوړه ځانګړنه شته.

ځینې وخت دی په نورو لیکوالانو انتقاد کوي، خو دې انتقاد نه یې خپل ځان هم نه دی ژغورلی او کله کله پر ځان هم نیوکه کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشعوري، شعوري اوتحت الشعوري شاعري

شعوري او ناشعوري شاعري په حقيقت کې د شعر ليکلو او شعر په خپله ذهن ته راتللو دوه توکي دي.

ناشعوري شاعري هغه ده چې د شاعر ذهن ته فکر او خيال ورشي او هغه د شعر په صنف کې لکه: غزل، قصيده، نظم او نورو کې وليکي. د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي، چې شاعر يې وليکي.

شعوري شاعري هغه ده، چې کله يو شاعر او ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي او غواړي چې د شعر په يو چوکاټ کې شعر وليکي. دغه ډول شاعري پکه وي او ليکوال ته يې شاعر نه بلکې نظم ليکونکی ويلای شو. مثالونه يې زموږ او ستاسې په ټولنه کې ډېر زيات شته، دوی فکر کوي چې شاعران دي خو په اصل کې دوی شعر نه پېژني.

سيد رسول رسا د ناشعوري او شعوري شاعرۍ په اړه وايي: (کوم شعر چې د قوي شاعرانه تجربې، مشاهدې، جذبې او احساساتو ادبي اظهار وي او د شاعر له احساساتو او جذباتو د رالړزېدلي وريځو نه لکه د پشکال د باران خپله راڅڅېدلی وي، د شاعر شاعرانه تجربه دا مجبوره کړي، چې د الفاظو په شکل کې يې ښکاره کړي، د دې جذباتو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساساتو تجربه شوي مثال د هغه ماشوم دی، چې نوی پیدا او ډېر سپېڅلی وي دا به خامخا چغې او کرېږې وهي او خپل اظهار به کوي نو شاعر که په شعر کې د یو داسې تجربې اظهار کوي نو دې ته ناشعوري (راغلي) شاعري ویلای شو، دې خیال ته الهام وایي او شاعر یې په شعر ویلو او لیکلو مجبور کړی دی دا د شاعر مجازي اولاد دی او د شاعر نه زېږېدلی دی.

بل هغه خیال یا شعر دی، چې شاعر د ډېر غور او فکر کولو نه پس د نظم په لباس کې په لیکلو مجبور شوی وي، یانې خیال خپله د ښکاره کېدو لپاره بې قراره نه وي، شاعر په طبیعت زور اچوي او داسې اراده کوي چې طبیعت یې غواړي او که نه غواړي خامخا به شعرونه لیکي. نو داسې اشعار چې د احساساتو، عواطفو او خیالاتو تر تاثیر لاندې نه وي لیکل شوي، بلکې غواړي په ارادي ډول پورته توکي په خپل نظم کې راوړي، دې ته شعوري شاعري ویل کېږي.

ناشعوري ته شعر او شعوري ته نظم ویلی شو په ناشعوري شاعري کې کوښښ، غور او فکر کول په کار دي د الفاظو بدلول رابدلول هم ځینې وخت صورت نیسي.

په شعوري ډول که څوک کوښښ وکړي چې ښه شعر تړولنې ته وړاندې کړي، امکان لري، خو کوښښ او فکر کول په کې بیا هم ضروري دی.

که چېرې لعل په نظر کې ونیسو، لعل که په زحمت سره جوړ شي، نو ښایست یې یو په دوه شي، ځکه چې لعل خو په تیګو کې بند رابند وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو که صنعت ګر هر څومره په تیګې باندې کوښښ وکړي، د لعل ځای نه شي نیوی، زحمت یوازې لعل ته ښکلا ورکولای شي نه تېګې ته.

په ناشعوري شاعرۍ کې فکر کول او زحمت ویستل، ترڅو ښه شعر ولیکي، داسې مثال لري، لکه څوک چې د لعل په جوړولو کې زحمت وباسي او په شعوري شاعري کې فکر کول ترڅو ښه شعر جوړ کړي، داسې مثال لري لکه څوک چې د تیګو په جوړولو باندې زحمت وباسي او غواړي چې د لعل ښکلا په کې پیدا شي.

الطاف حسین حالي وايي: د اکثرو خلکو دا نظر دی کوم شعر چې د شاعر د ژبې یا قلم نه فوراً او په غیر ارادي ډول ووځي، ښه شعر وي، نسبتاً هغه شعر ته چې په ډېر دقت او فکر کولو لیکل شوی وي. اولنې ډول ته ناشعوري او دویم ته شعوري شاعري ویلی شو.

د روم مشهور شاعر (ورجیل) به سهار خپل شعرونه لیکل او بیا به یې پرې ټوله ورځ فکر کاوه او هغه به یې اصلاح کول او دا به یې ویل چې: (یږه خپل بدرنګ بچی دغه ډول په څټلو پاکوي او ښایسته کوي یې)

(ملټن) داسې نظر لري او وايي: نظم هم په ډېر زحمت او کوښښ لیکل کېږي او په هر نیم بیتي کې باید ډېر دقت وشي، ډېر ولوستل شي او د الفاظو بدلول رابدلول په کې وشي، د فارسي ژبې یو شاعر د شعر د جوړولو حالت داسې بیانوي:

برای پاک لفظي شبی بروز ارد

که مرغ و ماهی باشند خفته او بیدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نظم چې د عامو په زړونو یې تاثیر کړی دی، که هغه لنډ وي یا اوږد خو په تکلیف او زحمت لیکل شوی وي، داسې نه ده چې بې تکلفه لیکل شوی وي.

(ابن رشیق) وایي: شاعر چې شعر ولیکلو په هغه باندې بیا بیا فکر کول او لوستل ضروري دی او څومره چې امکان لري په شعر کې ښکلا پیدا کول ضروري دی. بیا هم که په شعر کې ښکلا پیدا نه شوه، د هغې د الفاظو په بدلولو رابدلولو کې هېڅ فکر کول په کار نه دي، اکثره شاعران د شعر په نیم بیتو کې الفاظ بدلوي، رابدلوي چې په دې باندې د شعر خامي نه لرې کېږي.

په ناشعوري شاعري کې شعري تجربې ته ډېره اړتیا وي دغه شاعرانه تجربه شاعر دې ته مجبوروي، چې د الفاظو په شکل کې یې ښکاره کړي. ځکه چې د دغسې تجربې مثال د نوي ماشوم دی، دا به خامخا چغې وهي او خپل ځان به ښکاره کوي، دې ته د شاعر مجازي اولاد ویلی شو.

خوشحال خټک په دې هکله وایي:

زه د شعر په کار هېڅ نه یم خوشحال
ولې خداې مې کړ په غاړه دا مقال
رنګ زما د شعر هېڅ سره ساز نه دی
لکه سپی راپسې ګرځي په دنبال
که د شعر ویل هر څو د صفت وي
بیا به شعر کې پیدا شي انفعال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خبــــره بـــده نـــــه ده چـــا ويلـــــې
پــه تحقيـــق چــې شـعر حــيض دی درجـــال
پـــه جهـــان تـــر شـــاعريه بـــد څـــه نشـــته
خـدای اختــه مــه کــړه ســړی پــه دا جنجـــال
تفکـــــر د شـــــاعر بــــه لړمــــون شـــين کــــا
د غلـــيم دې پـــه نصـــيب شـــي دا اشـــغال
يـــو يـــې زړه لـــه واړه خلکـــو نـــه جـــدا شـــي
بـــل اختـــه وي د خپـــل فکــــر پـــه تکـــال
بـــل کـــه هـــر څـــو درګـــوهر بـــه يـــې پـــه شـــعر
عيـــب جـــويي او جاســـوســـي کـــا د افعـــال
هـــر شـــاعر يـــې پـــه ويلـــو ګوتمنـــدې کـــا
کـــه پـــه شـــعر کـــې تـــه مـــن يـــې دی مثقـــال
بـــل پـــه هســـې شـــان دروغ پـــه کـــې ويـــل شـــي
چـــې پـــه خپلـــه دروغـــژن شـــي دم در حـــال
د يـــار مـــخ د لالـــه ګـــل ســـره نســـبت کـــا
د لالـــه د يـــار لـــه مخـــه څـــه مثـــال
د معشـــوقې تـــورې ســـترګې غمـــزه ګـــرې
پـــه غـــزل کـــا لکـــه ســـترګې د غـــزال
خلـک خـوښ پـه خـوب ويـده وي دی بې خـوبـه
د پالنـــګ د پاســـه خـــوب وي پـــرې محـــال
پـــټ پـــه پټـــه وبلـــه اوړي تـــر صـــباحه
د ښـــه لفـــظ د ښـــه مضـــمون پـــه اتصـــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د شعر فکر ورشي په نمانځه کې
د اعوذ ذال بدل کاندي په دال
چې د شعر فکر ورشي په خواړه کې
سپیني وریژې په مزه شي ورته ګال
دا همه د خپلې پوهې نتیجه ده
چې شاعر له فکره نه وي فارغبال
فلاکت د شاعریه سره مل دی
که شاعر سړی لري جاه و جلال
سمرقند و بخارا څه هغه زه یم
چې جهان بخښم د کښلي مخ په خال
ما دا څو توکه چې ولیدل د شعر
هی توبه د شاعریه له افعال
چې د شعر فکر ورشي په مجلس کې
نور عالم خندا هوس کا دی ملال
کشکې زه بې ژبې ګونګ وای شاعر نه وای
تر دا هسې ګویا یمه ښه وم لال
که رښتیا وایم چې غور مې پرې وکړ
شعر کار دی د ملوک یا د هزال
د رګوهر یا د لولۍ یا د بي بي دی
شه قماش یا د بادشاه یا د رزال
د دوزخ لمبې به کار په عاشق نه کا
چې یې تاو د دروني دی په دا دال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانايي علم و حکمت په کې زيا تېږي
څوک چې ښه وکا د شعر استعمال
د خبرو تنستې چې واو بدې شي
څوک اطلس او بې په شعر ځنې شال
کرامت دی يا اعجاز دی يا جادو دی
چې په شعر را پيدا شي له قوال
شعر کار د هر فاسق د فاجر نه دی
نه د هر يو وړ سترګې د کنګال
شعر کار يا د سالک يا د مالک دی
د عاشق دی د دردمن دی د ابدال
د هغه شاعر داني وشه په ژبه
چې د شعر در داني پلوري په مال
چې د شعر شاعريه مذکور وشو
څه خو غوږ باسه زما په حسب حال
قصيدې لرم غرا له هره بابه
په حکمت په نصيحت کې مالامال
په تعريف د دلبرانو غزلونه
په صفت د سترګو وروځو زلف و خال
رباعي ده که قطعه که مثنوي ده
همګي واړه ګوهر دي درو لال
په پارسي ژبه کې نور تر ما بهتر دی
په پښتو ژبه مې مه غواړه مثال

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبيعت مې عطايي نه د تحصيل دی
که خبر يم د املا په استعمال
يو ساعت به مې په درس شل مې په ښکار و
کله ښکار پر ښوم په کسب د کمال
د جهان تحصيل به کل واړه زما و
که اخته نه وای د ښکار په اشتغال
غانښ وتلی ريږه سپينه لا تراوسه
باز په لاس ګرزم په غرونو په جبال
بندوبست د پښتو شعر ما پيدا کړ
ګنه شعر د پښتو وغير سيال
نه يې وزن نه تقطيع نه يې عروض و
دوه مصرع يې د خفيف بحر دوه طال
د غزل نه يې مطلع نه يې مقطع وه
نه صفت نه يې تشبيه نه يې مثال
مګر زه يې چې ګويا په شاعری کړم
پښتانه يې پوهول ايزد تعال
په دا بندوبست به نور تر ما بهتر شي
پس له ما چه کا د شعر قيل و قال
نن زما خو يو څو دي برخوردار ښه
چې په دا هنر کې نه لري همال
ګلستان زما د نظم شګفته شو
پرې وهي شيدا بلبله پروبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګلد ستې يې لور په لور په ملک خورې شوې
تر کابله تر کشميره تر بنګال
هر مضمون ته چې د زړه توجه وکړم
طبيعت يې راکوي په استعجال
درست ديوان مې لکه باغ د علم ګنج دی
په کې هر رنګه ګلونه هر نهال
د ديوان مې که بيت بيت سره حساب کړې
تر ځلو ښت زره به تېر شي په سر کال
په غزل په رباعي مې زړه مئين دی
چې مداح يم د دلبرو د جمال
په محشر به مينه وړمه د سنګدلو
که په دا درنې تله د اعمال
زه مداح د هېچا نه يم بې د ښکلو
د نور چا په صفت نه لرم يو قال
پلار نيکه مې شهيدان وګورته تللي
ښت په ښت مې دا هنر دی ال په ال
که د جنګو د پرهار ونو درته وايم
چې له درده مې په تن و لکه نال
يو پرهار به مې لا روغ په وجود نه و
بل پرهار به مې په تن و يا په ډال
دا همه زما د توري صدقه ده
ښتانه چې پرګنې خورې سيور غال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن به درست د هندوستان دولت د دوی و
پښتانه که کم همت نه وای جهال
یګانه ځوانان که زر ما سره وای
نور زما و په پنجاب باندې یرغال
که هرڅو یې سازومه نه سازېږي
پښتانه دي د نرو کانړو دیوال
هومره قام هومره عالم سردار یې هسې
سرګردان ګرزي په تېښته دا منوال
تر اویا کلونو تېر شو زما عمر
زړه هغه دی تن پیری کړ پایمال
خدایه هومره مهلت ورکړې په دنیا کې
چې کاره کارونه سم کاندي خوشحال

(۵۱)

ځینې خلک د شاعر ناشعوري عمل ته د الهام لفظ استعمالوي، دا خبره ښه ښکاره واضحه ده چې د پیغمبر الهام حقیقت وي او هغه دا حقیقت خلکو ته د پېغام په ډول پوره پوره رسول غواړي. دې کې هغه د خپل ځان نه څه کمی او زیاتی نه شي کولای. بلکې څنګه چې پرې یو ایت نازل شوی وي په هماغه ډول یې اولس ته وړاندې کوي. د دې برعکس د شاعر الهام او د ده ادبي حقیقتونه حقیقي نه وي. شاعرانه حقایق د شاعر په تصور کې حقیقي وي خو د ده ادبي اظهار ورته حقیقي رنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي او دې ته ادبي حقيقت وايو. يعنې د الهام پرځای چې د ناشعوري لفظ استعمال کړو ، ښه به وي.

په شعوري شاعري کې شاعر يا ليکوال هر وخت د شعر د ليکلو په فکر او خيال کې وي، فکر کوي، مضمون او موضوع لټوي. يو شاعر ګوتې خپلو ملګرو ته ووېل: زه په نيمه ورځ کې څو شعرونه جوړوم، دا کار بل څوک نه شي کولای، په دوی کې يو ډېر هوښيار او پوهېده چې ښه شعر کوم دی او څنګه جوړېدای شي. خپل شاعري ملګري ته يې ووېل: دا چې ته په دومره لږ وخت کې ډېر شعرونه ليکې. دا شعرونه نه بلکې نظمونه دي او په ډېر لږ وخت کې ماهيت، اصليت او حقيقت د لاسه ورکوي.

د بېلګې په ډول لاندې نظم وګورئ چې په شعوري ډول ليکل شوی دی.

راغلې يم

اشنا دا ستا ليدو ته يو ځل بيا راغلې يم
په ډېرو اميدونو زه په غلا راغلې يم
د دې لپاره يار چې احوال درځنې پوښتم
له ډاره په لړزه دا ستا تر خوا راغلې يم
په مينه کې جفا کله ښه ښکاري ای ملګرو !
ديدن ته مې د يار نن په موسکا راغلې يم

(۵۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـورتني نظم تـه هېڅکله شعر نـه شو ويلای، کـه چېرې نظم تـه شعر وايو، په حقيقت کې مو رې شعر نه پېژنو. که چېرې پـه شعر کې شعريت (د شعر بنسټيزې اجزاوې) موجودې نـه وي، دې تـه نظـم وايـو، لکـه پورتنی نظم يې ښه مثال دی، دا سې ډېر نظم ليکونکي شته چې ځانته شاعر وايي.

که چېرې د يو شاعر ذهن ته په ناشعوري يا الهامي ډول د فکر، خيال او احساساتو نه ډکه مفکوره په غېر ارادي ډول په شعر کې راشي او هغه يې وليکي، د شاعر خوښه نه وي چې شعر وليکي، بلکې د شعر خوښه وي چې شاعر يې وليکي، دې ته ناشعوري شعر وايي.

حميد مومند وايي:

مـا چې وپيل دا زر پـه باريکي
غـوړو ورکـړه يـو لـه بـل مبارکي
شـعر نـه دی دا خونـاب د زخمـي زړه دی
يا وتلی وروستی دم لـه خولې د مړه دی
يـا نغمـه د نيم بسمل مرغـه د خـولې ده
يـا مجنـون تـه معمـا ښکلې ليلـی ده
يـا د وينـو اباسين وهلـی مـوج دی
يـا لـه ښـاره د حيـرت وتلـی فـوج دی
څـو وهـي د فکـر ژامـې بانـدې شـخوند
زيـاتوي زمـا خبـرې هـومره خونـد
نـه دې کـار د هـر نااهـل بوالهـوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــې قـــدم ږدي د دې نـــاوې پـــر جـــوس
کـــه يـــې څـــوک لـــه مخـــه پورتـــه کـــا پلـــو
د ښايســـت مخـــې يـــې نســـته هـــېڅ پلـــو
دا ګـــوهر لـــه نازکيـــه پېيـــه نـــه شـــي
ازمېيلـــى دوبـــاره ازمويـــه نـــه شـــي

دلته حميد مومند د هنري شعر چې شعريت په کې وي، ښکاره کوي او شعر په پېيلو ښکلو الفاظو تعريفوي او څرګند وي.

حميد د شعر او نظم فرق کوي او هر ناظم ته حق نه ورکوي چې د هنر د ناوې په ښکلي جرس کې قدم کېږدي.

د حميد هنري استعداد هغه وخت ښه ښکاره کېږي، چې سړى د ده د هنر استعمال په مختلفو اړخونو کې وګوري. پورتني شعر ته ناشعوري (راغلى) شعر ويلى شو. (**۵۳**)

وراثت او محيط (چاپېريال) د شخصيت په تشکيل او همدارنګه د انسانانو حتى د ټولو ژونديو موجوداتو په ټولو چارو کې جوړونکى رول لري.

له وراثت څخه موخه او منظور ټول هغه رواني او بدني مشخصات دي چې د نسل د توليد له لارې له مور او پلار (والدينو) څخه بچيانو ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وراثت تاثیرات په بدني مشخصاتو د انسان قد، قواره، د سترګو رنګ، جسماني قوت او د بدن د اعضاوو د ځینو نورو برخو ورته والی دی، چې د غه ورته والی ځینې وخت والدینو نه انتقال مومي.

خو د وراثت تاثیرات په رواني مشخصاتو د انسان، زکاوت، استعداد، علم، پوهه، قهر، غوسه، خوشحالي، خفګان او ځینې وخت شاعري او لیکوالي هم والدینو نه انتقال موندی شي. (**۵۴**)

دا هم امکان لري، چې ځینې وخت شاعري یا لیکوالي په وراثت کې انسان ته پاتې شي او د یو لیکوال په روحیاتو او نفسیاتو کې د شاعرۍ استعداد او زکاوت پروت وي، چې د کورنۍ نه ورته پاتې وي.

په پښتو ادبیاتو کې داسې ډېرې مثالونه موجود دي، د خوشحال خان په ادبي مکتب کې د هغه ډېری لارویان د هغې د کورنۍ زامن او لمسیان دي، چې د منځنۍ دورې پورې اړه لري.

په لرغونې دورې کې یې مثال شیخ اسماعیل دی، چې د بیټ نیکه زوی و او په معاصره (اوسنۍ) دورې کې یې ډېر مثالونه شته خو د بېلګې په ډول د شمس الدین مجروح زوی بهاوالدین مجروح یې ښه مثال ښودلی شو. مونږ نفسیاتي او روحیاتي کره کتنه لرو، دغه کره کتنه ډېره لرغونتیا نه لري او د نوي عصر زېږنده ده.

د دې کره کتنې بنسټ (فرویډ) ایښی دی، په دې کره کتنه کې، کره کتونکي هڅه کوي، چې په ادبي اثر کې د لیکوال تحت الشعور مطالعه کړي او هغه ټول روحي او نفسیاتي عوامل ځانته معلوم کړي چې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي اثر د رامنځ ته کېدو سبب ګرځېدلی وي، دغه کره کتنه ژورې مطالعې ته اړتيا لري.

دا چې په ارثي خصوصياتو کې د انسان زکاوت، استعداد او پوهه انتقال موندی شي، نو شاعري او ليکوالي هم د يو انسان په زکاوت او استعداد پورې اړه لري او انتقال موندی شي، که چېرې يو شاعر يا ليکوال ته شاعري يا ليکوالي ارثاً پاتې شي، دې ته تحت الشعوري شاعري ويلی شو چې مثالونه يې پورته ذکر شو.

دا چې ليکوالي يا شاعري ځينې وخت په وراثت کې انتقالېږي او مثالونه يې پورته ذکر شول غواړم په درېيو ادبي دورو کې دا سې مثالونه تاسې(لوستونکيو) ته وړاندې کړم، چې د دوی شعرونه هم يو اندازه يو د بل سره نږدې والی ولري.

د بيبۍ نيکه مناجات:

لويه خدايه، لويه خدايه
ستا په مينه په هر ځايه
غر ولاړ دی درناوي کې
تول ژوي په زاري کې
دلته دې د غرو لمنې
زموږ کېږدی دې په کې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدايه
لويه خدايه، لويه خدايه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلتــه لــر زمــور اور بــل دی
و ورکـورکی دی وور بورجـل دی
مینـه سـتا کـې مـور میشـته یـو
بـل د چـا پـه ملـه تلـه نـه یـو
هسـک او مځکـه نغښـته ستا ده
د مـــرو وده لـــه تـــا ده
دا پالنـــه ســـتا ده خدایـــه
لویــه خدایــه، لویــه خدایــه

(۵۵)

مناجات پټې جرګې او د راز خبرو ته ویل کېږي او الله تعالی ته د بنده عاجزي، خواري او احتیاج وړاندې کول دي او د الله تعالی څخه د خپلو اړتیاوو د پوره کولو غوښتنه، بلنه، دعا او زاري کولو ته وایي لنډه دا چې پـورتنی شعر مـذهبي رنګ لـري اوس د بیـټنیکـه د زوی شیخ اسماعیل شعر ګورو:

اسماعیل پاړکی:

تېښـــته وکـــړه لـــه ابلیســـه
چې ابلیس لعین ښکاره شي
هلتـــه ورکـــه پلوشـــه شـــي
ټـول نـړۍ تـوره تیـاره شـي
سـړی وران سـي لـه ابلیسـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غــوځ د پــس پــه کټــاره ســي
کــه هــر چــا ابلــيس خــرڅ کــړ
نـــويي هلـــه ننـــداره ســـي
کــه ســړی ابلــيس تــه پــړ ســو
نــو پــر کــور د ويــر نــاره شــي

(۵۲)

پورتنی شعر په لرغوني دورې کې د بیټ نیکه د زوی شیخ اسماعیل شعر دی، د دواړو شعرونو ته چې موږ وګورو، له ورایه معلومېږي چې مذهبي رنګ لري. شیخ اسماعیل ته شاعري له خپلې کورنۍ نه ارثاً پاتې وه او د پلار او زوی د شعرونو ځانګړنې یو اندازه یو له بل سره ورته والی لري، چې دې ته تحت الشعوري شاعري ویلای شو.

په منځنۍ دورې کې که د خوشحال خان ادبي مکتب باندې یو نظر وکړو، دې د ژوند په هره برخه کې شاعري کړې ده. خو د ننګ او نارینتوب په باب یې ډېر شعرونه ویلي دي. وایي:

د افغـــان پـــه ننـــګ مـــې وتړلـــه تـــوره
ننګيــالی د زمــانې خوشــحال خټــک يــم
په خپـل نـام و ننـګ چې راشم لېونی شم
خبـردار کلــه پــه ســود و زيــان دلــک يــم
چې نيـولی مـې دا هـوډ د ننـګ و نـام دی
کــه لـــه خپلــه هـــوډه واوړم کنيـــزک يـــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشرف خان هجري وايي:

تخت و تاج ته به سر کوز د همت نه کا
چې په داد د دهر پوه ازاد مرد دی

په منځنۍ دورې کې د خوشحال خان او د کورنۍ شاعري يې يو اندازه ورته والی لري. دا چې کورنۍ ته يې شاعري په تحت الشعوري ډول پاتې وه، د شعر ورته والی يې هم په همدې ډول يو څه يو شان دی، د خوشحال په شاعرۍ کې عشقي برخه ډېره لېدل کېږي، خو په کورنۍ کې يې هم د (اشرف خان هجري، عبدالقادر، صدرخان، سکندر خان، حليمه خټکه) په شعرونو کې دغه برخه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول او رومان توپير او تړاو

په اجتماعي علوموکې ځينې توکي ټولنملی، جامع او مانع پېژندنه نه لري، لکه: شعر او داسې نور توکي.

د هرې ټولنې د ښکلا ارزښتونه، ښه او بدو معيار ټاکنه او داسې نور مسايل سره فرق کوي، نو ځکه د شعر لپاره يو تعريف چې د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي نه لرو.

ناول او رومان هم لکه د ادب د نورو منظومو او منثورو ډولونو په څېر کومه ځانګړې، ټاکلې،کوټلې او د ټولو له خوا منلې پېژندنه نه لري.

ادبپوهانو يې بېلابېلو ځانګړنو ته په کتنې او پاملرنې يو لړ توضيحي او تشريحي پېژندنې وړاندې کړې دي، چې مشترک ټکي پکې ډېر دي.

ناول هغه نثري کيسې يا داستان ته وايي، چې له لنډې کيسې څخه لوی او د رومان څخه لنډه وي يا ناول هغه نثري کيسه ده، چې کله فرضي او کله حقيقي پيښه پکې ښودل شوې وي، چې د رښتيا ګومان پرې کېږي.

رومان هغه کيسې ته وايي، چې له ناول څخه اوږده وي او د ژوند ډېرې اوبېلابېلې خواوې پکې ښکاره شوي وي او د پيښو د يوې سترې لړۍ پتصوير په ادبي کالب کې ځايوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول ننني پیشرفته ژانر قدامت په بل شکل ډېر پخوانی دی. په قران کریم او نورو اسماني کتابونو کې د الهي ارشاداتو ډېره برخه د کیسو په بڼه راغلې دي.

د حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت عیسی (ع) او نورو پیغمبرانو حال د پند او عبرت لپاره د کیسو په ډول بیان شوی دی.

لکه څنګه چې د لیک او ژبې پیدا ښت د حضرت ادم (ع) نه پیل کېږي، دغه ډول د کیسې پیدا ښت هم د ادم (ع) او یا د دې څخه هم پخوانی تاریخ لري.

د لرغون پېژندونکیو د تحقیق پر اساس د لیک تاریخچه د میلاد څخه پنځه زره کاله له مخې پیل شوې ده.

په دې لړ کې لومړنۍ لیکل شوې کیسې د میلاده دوه زره کاله پخوا په مصر کې د ونو پر پوستکو لیکل شوي دي او تر لاسه شوي دي.

دا کیسې د مصر د خوفو کورنۍ په پاچاهانو یا واکمنانو کې دریېم پاچا ته د هغه زامنو ویلي دي. دا هماغه پاچا و، چې د مصر مشهور احرامونه یې په غوښتنه جوړ شوي دي، چې د نړۍ له مشهورو عجایبو ځینې دي.

له دې وروسته ډېرې ډېرې پخوانۍ کیسې د یوناني ژبې د ایسپ فیبلز په نامه مشهورې دي، چې پښتانه ورته د لقمان حکیم کیسې وایي. د دغو کیسو مجموعه د میلاد څخه دمخه په دویمه پیړۍ کې بیبریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې وې، د دغو کیسو پښتو ژباړه میجر راورټي د ایسپ الحکیم په نامه ژباړلې دي.

په هند کې د پخواني مذهبي کتاب ریګویدا یوه برخه (برهمن اپیشد) یې ډېرې کیسې لري. په سانسکریټ ژبې کې کلیله او دمنه هم د یادولو وړ ده.

په فارسي ژبه کې د فردوسي شاهنامه او په پښتو کې ادم خان او درخانۍ، دلی او شهۍ، یوسف خان او شیربانو او نورې ډېرې ملي ولسي کیسې د یادولو وړ دي.

دغو پورتنیو مواردو او موضوغاتو د هنري نثر لپاره لار هواره کړه او د وخت په تېرېدلو د نمونې په ډول ناول او رومان هم پیدا شو.

د ناول لیکنې پیلامه په ۱۷ـ ۱۸ میلادي پېړۍ کې پیل شوې ده. ځینې وايي په اروپا کې پیل شوې ده او بیا ځینې وایې ایټالیاکې پیل شوې ده.

خو د ډېرو پوهانو پر اند ناول اصلا د ایټالوي ژبې د novella څخه اخیستل شوې ده، چې تحت الفظي معنا یې نوې خبره ده.

د ایټالیا د لسو ګرځندویانو لس بېلابېلې کیسې بوکاچیو د ډیکامیرن په نامه خپرې کړې، په لومړیو کې دغه کیسو ته یې د ناولا نوم ورکړی و، وروسته چې په انګریزي ادب کې د دې پر پیروۍ کیسې ولیکل شوې هغه ته یې د ناول نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انګریزي ادب کې لومړی ناول پاميلا په نوم سمویل چرډسن لیکلی دی. بيا په المان کې لوس شاعر هاينه ورته وده ورکړه.

په ۱۹ پیړۍ کې فرانسې ډېر ښه ښه ناول لیکونکي درلودل او بيا روسې کې تولستوی او ماکسیم ګورکي اثار د یادولو وړ دي.

په فارسي ژبې کې لومړني ناول او رومان لیکونکي، لکه: محمد باقر، ناظم حکمت او داسې نور دي.

اردو ژبې ته هم ناول لیکنه د انګریزي ادبیاتو څخه راغلی دی او لومړنی ناول نذیر احمد په اردو ژبې د مرات العروس په نامه لیکلی دی او د دې ژبې نور ناول لیکونکي لکه: عبدالحلیم شرر، منشي پریم چند او داسې نور لیکوالان دي.

د رومان تاریخي شالید له ناوله پخوانی دی. حبیب الله رفیع صاحب په کتابونو او دریابونو اثر کې وایي: (د ناول پیدا ایښت له رومانه وروسته دی او د رومان پیدا ایښت پخوانی دی.)

اروپایانو په دولسمې او دیارلسمې پېړۍ کې هغو کیسو ته رومان ویلې چې په کومه روماني (فرانسوي، ایټالوي، پرتګالي او داسې نورو)ژبو ویل کېدې.

ډېرو ادب څېړونکیو لومړنی رومان د پیکارسیک روایتونه بللي دي، چې په شپاړلسمې پېړۍ کې په هسپانیه کې دود او مروج وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا وروسته په اولسمې پېړۍ کې په انګلستان کې the character په نامه منځ ته راغی، چې د بېلابېلو اشخاصو کرکټرونه او نور حالت پکې راتله.

د انواع ادبي لیکوال سیروس شمیسا وایي: (په ۱۹ پیړۍ کې رومان د ټولو حماسي اثارو په سر کې ودرید او ډېر پرمختګ یې وکړ.)

په ۲۰ پیړۍ کې رومانونو ډېر پرمختګ وکړ او د اروپا او امریکا په سلو کې ۹۰ رومانونه او ۱۰ نور اثار دي.

په ټولې نړۍ کې روسي رومانونو ډېر ارزښت تر لاسه کړ او د ټولې نړۍ له رومانونو یې ارزښت ډېر دی.

په فارسي ژبې کې لومړنی ناول ناظم حکمت د فرانسوي ژبې نه ژباړلی دی او لومړنی رومان د (شمس وطغرا)په نو محمد باقر میرزا لیکلی دی.

د نړۍ مشهور ناول لیکونکي ډېر دي، چې د یو څو تنو نومونه دادي: چارلز ډیکنز، ډي ایچ لارنس، چین استین، ایچ جي ولز او داسي نور دي.

په انګلستاني، فرانسوي، امریکایي، الماني، ایټالوي او روسي ژبې کې ښه ښه رومان لیکونکي تیر شوي دي او د دې ټولو ملکونو نه د پنځو تنو نومونه د رومان نومونه یې وړاندې کوم:

۱.تولستوی (جنګ او سوله).

۲.بالزاک (باباګوریو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.چارلز دیکنز (دیوید کاپرفیلډ).

۴.استاندال (سور او تور).

۵.هنري فیلډنګ (ټام جونز).

لکه څرنګه چې د شعر لپاره اساسي توکي تخیل، احساسات، عاطفه، وزن او اهنګ او داسي نور فرعي توکي دي، چې د دغو توکو پر اساس شعر له نظم نه بېلولای شو. (**۵۷**)

دغه شان ناول او رومان هم اساسي توکي لري، چې د دغو توکو په درلودلو سره ښه ناول او رومان پېژندلای شو.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، منظر لیکنه، ژبه، پیغام او داسې نور د ناول توکي دي.

کیسه، پلاټ، کرکټرونه، تلوسه، منظر کښنه، پیلامه او پایله، په کیسو کې کیسې او داسې نور د رومان توکي دي. (**۵۸**)

د ناول او رومان تړاو: د ناول او رومان تر منځ تړاو په اصلي توکو کې ښودلای شو، د مثال په ډول په دواړو ژانرونو کې کیسه، پلاټ، کرکټرونه، مکالمې، تلوسه، منظرلیکنه او داسې نور توکي شریک شته دي، چې د یو ښه ناول او رومان لپاره اړین دي، خو سره له دې چې تړاو یې په دغو توکو کې دی، توپیر یې هم په دغو توکو کې دی.

د ناول او رومان توپیر: د ناول او رومان توپیر په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.رومان له ناوله پخوانی ژانر دی، چې رومان په ۱۲ ـ ۱۳ م پیړۍ د رنسانس په دوره کې پیدا شوی دی، خو ناول نوی ژانر دی، چې په ۱۸ ـ ۱۹ پیړۍ کې پیدا شوی دی.

۲.د رومان کیسه لویه وي، او د امکان تر حده چې په څو توکونو کې ولیکل شي او ناول په یو ټوک کې لیکل کېږي، خوځینې رومانونه په یو ټوک کې هم شته، لکه: د هوګو بېنوایان.

۳.د ناول په نسبت د رومان کیسه ستره او په زړه پورې وي، ان د یوې پیړۍ مسایل هم پکې راځي. په ډېره پراخه پیمانه کرکټرونه او په کیسو کې کیسې پکې وي او د رومان په مقصد او پیغام په اسانۍ څوک نشي پوهیدای.

۴.رومان لیکونکي په نړۍ کې کم او ناول لیکونکي زیات دي.

۵.د رومان لیکل د ناول په نسبت ستونزمن کار دی.

۶.په ناول کې لوستونکی د پیل او پای نقطې ښه احساسولای شي، خو په رومان کې ستونزمن کار دی.

۷.په رومان کې ځینې وخت خیالي موضوعات ډېر وي، چې د ژوند سره اړخ نه لګوي، خو د ناول موضوعات حقیقت ته نږدې وي، له همدې امله د رومان نه د ناول ویونکي ډېر دي.

۸.په رومان کې ټول اصلي توکي په پراخه پیمانه راوړل کېږي، خو په ناول کې د رومان په نسبت لنډې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانیزم

د استاد ګل پاچا الفت په شعرونو کې هیومانېزم د ګُل او انسان دوستي د یوې څانګې یا جز په ډول تر سترګو کېږي.

هومانېزم (Humanism) لاتیني کلمه ده او معنا یې انسان پالنه، د بشر د اصالت مذهب ته وایي.

(هومانېزم د شرقي او غربي فلاسفه وو له نظره) لیکوال د (محمد رضا جعفري) په حواله لیکي: (هومان: انسان دوست، د همنوعې دوست، بشر دوست ته وایي. هوماني: انسانیت، مروت، شفقت، انساني صفاتو ته وایي. هومانان: انسان دوستان، بشر دوستان او خیر خواهانو ته وایي.) (**۵۹**)

د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو یوه برخه هیومانیستي مسایل په هنري ډول وړاندې کوي، دده په شعرونو کې د انسان دوستي، بشر دوستي، انسانیت، مروت، شفقت، خیر خواهي، همدردي، مساوات، عدالت، اتفاق، د انسانانو حقوق او داسې نور ډېر هغه مسایل، چې د انسان د ژوند د پېشرفت پورې اړوند دي، پخپلو منظومو او منثورو لیکنو کې ذکر کړي دي.

د هیومانېزم اصطلاح په پښتو ژبه کې د انسان دوستۍ، انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه او د انساني اصالت مکتب له کلماتو سره په معادلت کې کاروي، یا هیومانېزم هغه فلسفه ده، چې انسان ته د خپلو تاملاتو په مرکز کې ځای ورکوي او د ټولو شیانو محور یې ګرځوي او د انساني اصالت، ودې او غوړېدو ښه مناسب شرایط برابروي.

د هیومانېزم اصطلاح د لومړي ځل لپاره په روم کې (Homo) په معنا استعماله شوه، چې د انسانیت معنا ورکوي. (۲۰)

د انسان له پیدا ایښت سره د انسان دوستۍ مفکوره موجوده وه او دغه فلسفي نظر باید د نړۍ له هر انسان سره وي، چې د استاد الفت د شعري کلیاتو زیاته برخه هیومانیستي شعرونه او فکرونه لري.

دغه (هیومانیستي) اصطلاح د بشر دوستۍ او انسان دوستۍ لپاره کارول کېږي، هیومانېزم په څوارلسمو او پینځلسمو پېړیو کې د اروپا په ایټالیا هېواد کې منځته راغلی دی، چې یوازینۍ موخه یې د لرغوني ادب څېړنه وه، هومانست هغه څوک دی، چې د بشري پوهنو په اړه څېړنې کوي، پر هیومانېزم پوهه او له هغې څخه په انساني ټولنو کې له هغې څخه ګټوره استفاده کول او کارول په تېره بیا په انساني ټولنه کې د نېکو او حسنه اړیکو کې ترې کار اخیستل ډېر مهم او ضروري کار دی او د انسان لپاره ډېر اهمیت لري.

د اسلام مقدس دین د انسان بشري کرامت ته په ډېر لوړ ارزښت قایل شوی دی، یعنې انساني کرامت او مقام ته په دومره زیاته اندازه قایل شوی، چې حتا هغې وړې نطفې ته هم د قدر او درنښت په سترګه ګوري او د هغې سقط (زیانول) هم د جنایت په نوم پېژني او په اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت کې په دې اړه ځانګړي احکام موجود دي، چې د ژوند له پیل څخه تر مرګه او له مرګ څخه وروسته هم د درنښت او قدر وړ ګڼل شوی دی، انسان په مخلوقاتو کې اشرف ګڼل شوی او له عالي موجوداتو څخه شمېرل کېږي، دی له نورو ژویو څخه ځانګړنه لري، چې په ټولو موجوداتو کې دده غوره والی په عقل، خبرو، بیان او ارادې کې پروت دی او تر ټولو مهمه دا ده، چې خیر رسوونکی دی. (۲۱)

لنډه دا چې د اسلام دین، چې د انسانیت، بشر دوستۍ، مرستې او همدردۍ دین دی، چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د الله تعالی له خوا نازل شوی دی، دا هغه مکتب دی، چې په کې شامل ټول عناصر لکه اخلاق، سیاست، اقتصاد، تشکیلات، فلسفي عقاید او افکار، یو له بله سره تړلي او همغږي دي، چې په ټولو کې یې وینه بهېږي او په یوه روح ژوندي دي.

اسلام د انسانیت، عدالت، کرامت او برابرۍ تعبیر دی، اسلام غواړي چې سپېڅلي هیومانیستي قوانین او احکام د انسانانو د عزت او ابرو د ساتنې لپاره برابروي او د خلکو عزت، آبرو، برابري، مساوات، ورورې، مرسته او همدردي ساتي.

په اسلام کې د هیومانېزم فلسفي تاریخ له ټولې نړۍ لرغونی دی او استاد ګل پاچا الفت له دیني علم برخمن او همدارنګه زده کړې یې په مدرسو او جماعتونو کې پیل کړې وې، چې د زده کړو پیل یې دیني درسونه و، نو ځکه یې د محتوا، منځپانګې او معنا له مخې شعرونه هیومانیستي مفکورې ډېرې لري. دغه هیومانیستي مفکورې فلسفه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونان او داسې نورو هغو ملکونو چې ډېر لرغونی تاریخ لري، منځته راغی، د اروپا د رنسانس په دورې کې غښتلې شوه او ادبیاتو ته یې مخه کړه، هیومانستانو ددې نړۍ پر خوشحاله ژوند د پوهې تر سیوري لاندې او سېدو باندې باور درلود، دغه فکري ډول د منځنیو پېړیو له فکري ډول سره ډېر توپیر لري. (۲۲)

استاد ګل پاچا الفت شعري کلیات د هیومانیستي شعرونو ډېرې بېلګې لري، چې د نمونې په ډول لاندې مثالونه راوړم:

ګوره په سپین مخ باندې تورې زلفې
توره شپه ځنګه مهرویان راولي
په ښکلو مینه د هر چا راځي
خواران زما مینه په ځان راولي
د غریبانو او بېوزلو دوستي
سړی په خیر او په احسان راولي
زړونه باغ باغ شي د دوستۍ په هوا
دښمني زړونو ته خزان راولي
دوستي د جنګ او جګړو مخه نیسي
صلح و سلام امن و امان راولي
یو دوست د بل دوست د خوښۍ لپاره
خواري زحمت تکلیف په ځان راولي
د تور و سپین او سره دوستۍ خاطر ته
هیڅ مخ سرې شونډې تور چشمان راولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستر ګو کور کې سپین او تور چې ګوري
درته د ګډ ژوند شاهدان راولي
(۲۳)

له انسان سره مینه او محبت، ښه اخلاق او کړه وړه، انسان ته د انسان او خپل ځان په نظر کتل او انسانیت ته احترام درلودل، د هیومانیستي فلسفي برخې جوړوي، چې د استاد (الفت) په پورته راغلي شعر کې څرګند شوي دي.

د استاد یوه څلوریزه ده:

عقاید که مذهبي که سیاسي وي
چې اساس یې محبت بشر دوستي و
په هر ازم کې چې وي ترې به زار یږم
په دې شرط چې تش نوم نه وي حقیقي وي
(۲۴)

د هیومانیزم فلسفه په اسلام کې له ټولو ادیانو مخکینی تاریخ لري او باید دغه هیومانیستي فلسفه د غیر اسلامي ملکونو نه په اسلامي ملکونو کې ډېر د اهمیت وړ او پاملرنه ورته وشي، چې متاسفانه غیر اسلامي ملکونه له اسلامي ملکونو نه دغې هیومانیستي مفکورې ته ډېر پام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱.هاشمي، سيد اصغر، د استاد الفت د شعرونو منځپانګيزه او جوليزه څېړنه، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۴ل کال.

۲. الفت، ګل پاچا، محمد اسماعيل يون په زيار، د استاد الفت نثري کليات (لومړی ټوک)، يون کلتوري يون خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ ل کال.

۳.هاشمي، سيد اصغر، غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندويه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴. عبدالغني خان، غني،کليات، د قومونو او قبايلو وزارت، کابل، ۱۳۶۴ل کال.

۵. ببلا ببل، پښتو - پښتو تشريحي قاموس (دويم ټوک)، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور، ۲۰۱۲م کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶.همدا اثر.

۷. شینواری، سر محقق دوست محمد ، د ادب د تیوری اساسونه (دویم چاپ)، یارخپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳) ل کال.

۸.د استاد الفت شعري کلیات.

۹.همدا اثر.

۱۰.همدا اثر.

۱۱.لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت یا ، د استاد الفت فلسفه ،میتودیک خپرندوی، کابل.

۱۲.د استاد الفت شعري کلیات.

۱۳.همدا اثر.

۱۴.همدا اثر.

۱۵.همدا اثر.

۱۶. همدا اثر

۱۷.همدا اثر.

۱۸. الفت، ګل پاچا ، ادبي بحثونه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۸۷ل کال.

۱۹. روهي، سرمحقق محمد صدیق د الفت، ادبي بحثونه، د الفت یاد ، د قومونو او قبایلو وزارت، کابل، ۱۳۶۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. بېلا بېل، پيدا ګوڅي يا د روزنې فن، کندن انټرنيشنل خپرندوی، پېښور، ۱۳۸۴ل کال.

۲۱.د استاد الفت شعري کليات.

۲۲.همدا اثر.

۲۳.همدا اثر.

۲۴.همدا اثر.

۲۵. کريمي، دوکتوريوسف، روانشناسی اجتماعی، نشرارسباران، ايران،۱۳۸۵ل کال.

۲۶.د استاد الفت شعري کليات.

۲۷.همدا اثر.

۲۸.همدا اثر.

۲۹.همدا اثر.

۳۰. همدا اثر

۳۱. بېلا بېل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوبړن کمېټه پېښور،۱۳۸۴ل کال.

۳۲. بېلا بېل، د ښوونکو تربيوي سمينار، خپرندوی د سوبړن کمېټه، پېښور، ۱۳۸۴ کال.

۳۳. ايوبي، محمد نادرفلسفه، صحاف نشراتي خپرندويه ټولنه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښور، ۱۳۸۸ل کال.

۳۴.د استاد الفت شعري کليات.

۳۵.همدا اثر.

۳۶. لېوال، عبدالغفور، د استاد الفت ياد، د استاد الفت فلسفه، ميتوديک خپرندوی، کابل.

۳۷.د استاد الفت شعري کليات.

۳۸.همدا اثر.

۳۹.همدا اثر.

۴۰. باچا خان، عبدالغفار خان، زما ژوند جد و جهد (دويم چاپ)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه خپرندوی، پېښور،۱۳۸۷) ل کال.

۴۱.د استاد الفت شعري کليات.

۴۲.هېوادمل، سرمحقق زلمی،ننګيالی دزمانې،د افغانستان کلتوري ودې ټولنه،جرمني،۱۳۸۱ل کال.

۴۳.رسا ،سيدرسول،ارمغان خوشحال،پېښور،۱۹۲۴ل کال.

۴۴.روهي، سرمحقق محمدصديق، د څېړنې لارښود.

۴۵. روهي، څېرندوی محمد صديق، شعر پېژندنه، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶.هاشمي، سيداصغر، شعرپوهنه، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ل کال.

۴۷. هاشمي، سيد محي الدين، ادبپوهنه، اريک خپرندويه ټولنه، کابل، ۱۳۸۷ل کال.

۴۸. هاشمي، سيداصغر، پښتوژبې ادبي سرلاري، ګودرخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۴۹.هاشمي، سيداصغر، د پښتو نظم تاريخ، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۳ل کال.

۵۰.هيوادمل، سرمحقق زلمی، متن څېړنې ميتودولوژي.

۵۱زيور، پوهاندزيورالدين، دپښتوادبياتوتاريخ منځنۍ دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

۵۲. ترتيب، رحماني، شفيق الله، نرګسي وږمې، ۱۳۹۱ل کال.

۵۳.حبيبي، پوهاندعبدالحی، دپښتوادب لنډتاريخ، علامه رشاد خپرندويه ټولنه، کندهار، ۱۳۸۷ل کال.

۵۴.سالمي، محمد عالم، د عمومي اروا پوهنې ارونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال آباد، ۱۳۹۱ل کال.

۵۵. زيور، پوهاندزيورالدين، دپښتوادبياتوتاريخ لرغونې دوره، مومندخپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۲.هېوادمل، سرمحقق زلمی، د پښتو ادبیاتو تاریخ لرغوني او منځنۍ دروه، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، **۱۳۷۹** ل کال.

۵۷.هاشمي، سرمحقق سید محی الدین، نثري ادب ډولونه، وحدت خپرندویه ټولنه، ننګرهار.

۵۸. هاشمي، سید اصغر، ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال آباد، **۱۳۹۲**المریز.

۵۹.روهي، سر محقق محمدصدیق، د پښتو ادبیاتو تاریخ، دانش، پېښور، **۱۳۸۴** ل کال.

۶۰.همدا اثر.

۶۱.همدا اثر.

۶۲. ختک، خوشحال خان، دستارنامه، د پروفیسور پردل خان ختک په زیار، پېښور، **۱۹۸۵** م کال.

۶۳.د استاد الفت شعري کلیات.

۶۴.همدا اثر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادب نوې ښکلا او د هاشمي د ادبي پنځونو هارونه

د پښتو په معاصره دوره کې د ادب د اسمان پرمخ نوي ستوري را ښکاره او د ادبي ځېرنو او هنري ليکنو وړانګويي د پښتو ادب په خړ ماښامي باندې د شفق روښانه رڼا خوره او ولورولــه، چې او سمهال هم د ادب په اسمان کې يو شمېر نوي ستوري ځرکونه وهي او ورځ تر بلې د خپلو ځېړنو او پنځونو پلوشې تر لرې واټن پورې غزوي او د خپلو ادبي پنځونو څخه د پښتو د ادب ناوې ته تلپاتې هارونه جوړوي.

او سمهال د ځوانو ليکوالو په لړکې د ښاغلي هاشمي ستورى د ختيځ د ادب په اسمان کې د هر چا پاملرنه جلب کړې. نوموړى په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه چاپیریال کې ژوند کوي، چې هلته استاد پوهاند رښتین، قیام الدین خادم او ګل پاچا الفت وینو هم له دې سیمې څخه په ادبي ډګر کې لوی همت او هنرونه اخیستي و چې او سمهال یی د پښتو د ادب په بڼ کې هر ډول ګلان غوړیدلي او ګڼ شمېر ادبي بوراګان ترې خوند اخلي. سید اصغر هاشمي ټوله کورنۍ په علمي روښانتیا باندې ښکلې ده چې پلار (علمي رتبه، پوهنمل سید رحمن هاشمي) او سمهال د ننګرهار په ښوونې او روزنې پوهنځي کې استاد ، نیکه یې سید عبدالمنان هاشمي د خپل وخت لومړنیو کسانو څخه و چې د هیواد په پلازمینې (کابل) دارالمعلمین کې یې زده کړې پای ته ورسولې، د هاشمي دوه وروونو په هالنډ او هندوستان کې د ماستري زده کړې کړي دي او او سمهال په خپل هیواد کې په بېلابېلو ادارو کې دندې ترسره کوي.

د انګلستان د نامتو لیکوال او اروا پوه ډاکټر سمایلز په وینا د انګلستان خلک پر خپل ځان باندې تلپاتې ویسا لري او هر کار په ذوق سره سرته رسوي، نو په همدې اساس انګلستان وګړو پرمختک کړی او د بهرنۍ هڅې پر ځای د انسان خپل داخلي هڅې یو انسان د بري منزل ته په لنډ وخت کې رسوي. د نوموړي د خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تايد همدا حس او هڅه د ښاغلي هاشمي په وجود کې شته او د همدې هڅو په اساس شپه او ورځ د کتابونو مطالعې، څېړنو او تخيلق ته ځانګړې کړې ده او د ډاکټر سمايليز په وينا د انسان په پرمختګ کې د هغه مسلک سره د نوموړي مينه هم اړينه ده چې اصغر دا ځانګړتيا هم لري د ادب، د مطالعې او ادبي پنځونه په لټه تلپاتې زيارګالي، نوموړي په کم سن کې ګڼ شمېر ادبي اثار د پښتو ژبې د غنيتوب په موخه ډالۍ کړي دي.

ښاغلی هاشمي څېړنې، تخليق تر څنګ په ژباړه کې هم ښه وړتيا ښودلې ده، چې يو شمېر اسلامي کتابونه يې له فارسي څخه پښتو ته ژباړلي دي او د نوموړي ځينې اثار په دري او انګليسي ژبو باندې د نورو ليکوالو له خوا ژباړل شوي دي.

دا هم د نوموړي د چاپ شوو اثارو لړ ليک:

څېړنې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د نظم تاريخ(لومړۍ او دويمه دوره)، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۲ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګېزه او جولېزه څېړنه(د ماستري تېزس)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: ادبي وړانګې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۴: هاشمي، پوهنیار سید اصغر: د الفت مرغلرې(سریزه، زیاتونه او ویپانګه)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۵: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: شعر پوهنه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۶: هاشمي، پوهنیارسید اصغر: د څېړنې بنسټونه (د تحقیق فن او لارې چارې)یار خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۴ل کال.

۷: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: بوللـه لـه پیلـه تـر خوشحاله، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

۸: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: ادب پوهنې آرونه، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: غني خان فلسفي شاعر، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۰: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي مرغلرې، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

۱۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر هاشمي: ادبي درو ټاکنه، ۱۳۹۲ل کال.

۱۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د پښتو ژبې ادبي سرلاري، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال.

۱۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، د لیک او لوست اسانه زده کړه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

۱۴: هاشمي، پوهیالی سید اصغر، ادبي مرغلرې(دویم ټوک)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۲ل کال.

تخلیقات:

۱: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: برخلیک(ناول)، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر، د فکر بيان (لنډې نثرې ويناوې): ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهنيار سيد اصغر: د فکر پلوشې، ۱۳۹۴ل کال.

ژباړې:

۱: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د بهلول نصيحتونه، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۲: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت محمد (ص) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۳: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت ابوبکرصديق (رض) لنډ ژوندليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال.

۴: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عمر(رض)لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

۵: هاشمي، پوهيالی سيد اصغر: د حضرت عثمان(رض) لنډ ژوند ليک ، ګودر خپرندويه ټولنه، جلال اباد ، ۱۳۹۰ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د حضرت علي(رض) لنډ ژوند لیک، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

راټولونې:

۱:هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي ژانرونو لنډه پېژندنه، ګودر خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۳۹۰ل کال

۲: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د ادبي اصطلاحاتو سیندګی، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

۳: هاشمي، پوهیالی سید اصغر: د استاد ګل پاچا الفت ستاینې (راټولونه او سریزه)، دانش خپرندویه ټولنه، پېښور، ۱۳۹۳ل کال.

چاپ ته تیار اثار:

د پښتو ژبې ادبي سرلاري(دویم او دریم) ټوک، نړیوالې ادبي څېرې، ادبي نظم ډولونه او پیدایښت یې، د لرغونې دورې نثري اثاراو پیدایښت یې، د لودیانواوسوریانولیکوال، اخلاق د امام غزالي له نظره، شاعران او مشاهیر، د پښتو ژبې تاریخ،د فکر یون، ادب تیوري او ادبپوهنې بنسټونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ســمهال نــړۍ د ســاینس او ټکــالوجي د پرمختــګ ســره د انســاني ژوند پــه ګڼوبرخو کې اسانتیاوې رامنځته شــوي دي او د علمي پرمختــګ پــه موخه هم اوسني لیکوال د همدې انټرنیټي وسایلو څخه کاراخلي چې ښاغلی هاشمي هم ورسره بلد تیا لري او هم هره ورځ د نوموړي ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروا پوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپرېږي چې تر دې مهاله یې د مقالو شمېر نژدې۲۰۰ ته رسیدلی دی.

په اتلسمه پیړۍ کې په فرانسه کې یو فیلسوف تېر شوی دی هغه وایي کوم انسان چې د تفریح په ارزښت پوه نه شي نو هغه کس د کارکولو وړتیا هم نه لري خو ښاغلي هاشمي په دې ډګرکې هم مخکښ دي، نوموړی د شلو کلونو راهیسې د پهلواني او داسې نورو لوبو په برخه کې ښه ځلیدلی دی چې لوبې یې د هیواد په داخل او بهر کې ګټلي دي. نوموړي د ادبي او فرهنګي هڅو تر څنګ هره ورځ یو ځانګړی وخت د سپورت تمرین له پار هم ټاکي.

په اسلامیت او افغانیت مین

پوهنیار فهیم بهیر

د البیروني پوهنتون استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو گرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينگ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې گټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملگرتيا كړې او دا فرهنگي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنگ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنگي څانگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محبوب الله خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحریک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ورانګي

سيد اصغر هاشمي

د افغانستان ملي تحريک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۴۹

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library